Digitaliseret af | Digitised by

DET KGL. BIBLIOTEK
Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):	Nielsen, Oluf.; af Oluf Nielsen.
Titel | Title:	Evangeliesagn : Oldfranske Legendedigte om Jomfru Marias og Kristi Liv
Udgivet år og sted | Publication time and place:	Kjøbenhavn : Kleins Forlag, 1895
Fysiske størrelse | Physical extent:	89 s.

DK

Værket kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge PDF-filen til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work may be copyrighted in which case the PDF file may only be used for personal use. If the author died more than 70 years ago, the work becomes public domain and can then be freely used. If there are several authors, the year of death of the longest living person applies. Always remember to credit the author

O. Nielsen.

Evangeliesagn

om

Jomfru Marias

og Kristi Liv.

1895.

49.- 174

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
130021573877

STUDIER

FRA

SPROG- OG OLDTIDSFORSKNING

UDGIVNE AF DET PHILOLOGISK-HISTORISKE SAMFUND

NR. 21

EVANGELIESAGN

OLDFRANSKE LEGENDEDIGTE

OM

JOMFRU MARIAS OG KRISTI LIV

AF

OLUF NIELSEN

KJØBENHAVN

KLEINS FORLAG

1895

Indledning.

Den oldfranske Literatur er af Folk, som ikke er Romanister af Faget, næsten udelukkende kendt ved sin Heltedigtning. Det er den Del af den, som mest, en Tid lang næsten ene, har været Genstand for Behandling, og som ikke blot derfor, men ogsaa paa Grund af sit indre Værd har tildraget sig de literært interesseredes Opmærksomhed; et Digt som *Chanson de Roland* er jo almindelig kendt og skattet. Og ganske vist er Epopeen ogsaa det af den oldfranske Digtning, som er nærmest til at fortjene en saadan Opmærksomhed; den er og bliver den mest karakteristiske Frembringelse af den franske Middelalder, det mest originale og ægte franske Udslag af Folkeaanden. Men medens vi indtages af de poetiske Skønheder i de ældste franske Heltedigte og igennem disse Digte skimter det middelalderlige Samfund i dets Færd ude og hjemme, i Krig og Fred, maa vi ikke glemme, at der ogsaa er andre vigtige Kilder til Kendskabet af Middelalderen i Frankrig, til Belysning af dens Tankegang og Meninger. Og særlig maa vi huske, at det, som først og fremmest giver Perioden dens Præg, det, som giver den „hele dens intellektuelle og en Del af dens moralske Fysionomi", [1]) er dens Opfattelse af og Form for Kristendommen. De Skrifter, som giver os

[1]) G. Paris, La litt. franç. au moyen âge, p. 14.

Oplysning om denne Opfattelse, maa da være os værdifulde som Kildeskrifter til vor Forstaaelse af Tiden. Særlig er det den overordentlig righoldige Legendedigtning, som i denne Henseende kommer i Betragtning. Ganske vist er nu denne Digtning mindre original og mindre folkelig end Epopeen, fordi den for største Delen bestaar af Oversættelser eller Efterligninger af latinske Kilder, foretagne af Klerke for at oplyse Lægfolk om, hvad de ikke af sig selv kunde skaffe sig Underretning om. Men selv om den ikke havde andet Værd for os, vilde den dog fortjene Opmærksomhed som Vidnesbyrd om de Forestillinger, Middelalderens Mennesker gjorde sig om de hellige Ting. Og det gaar med denne Digtning, som det gaar med Middelalderens øvrige literære Frembringelser: Tiden havde ikke Sans for den plastiske Skønhed, den forstod ikke at udtrykke den Poesi, den havde i sig, i en fuldkommen Form, „derfor keder vi os ogsaa undertiden, naar vi læser dens Værker, men til Gengæld opdager vi ofte, i en Sætning, et Vers, Vidundere af Ynde, Finhed, Lidenskab, Poesi, den mest bidende Satire eller en Fromhed og Ømhed, som gaar os til Hjærtet". [1])

Legendedigtene er altsaa for langt den overvejende Dels Vedkommende Oversættelser af latinske Kilder, bestemte til at belære dem, der ikke kunde Latin. Digterne omtaler ofte selv dette. „For dem, der ikke har lært „lettres", bør Klerkene vise Loven, tale om det hellige, fortælle, hvorfor hver enkelt Fest er indrettet", siger Wace i sit Digt om den hellige Nicolaus, og mange andre udtrykker sig paa omtrent samme Maade. Naturligvis er de mer eller mindre fri Oversættelser; medens nogle er slavisk nøjagtige i deres Gengivelse af Originalen, er der andre, som fjærner sig meget derfra,

[1]) J. Lemaître, Les Contemporains, p. 237.

og som tillader sig at bruge egne Billeder eller at indflette Forklaringer og Fortællinger, hentede andet Steds fra. En Ting falder os dog straks i Øjnene, ikke blot her, men overalt, hvor en middelalderlig Forfatter har benyttet en fremmed Kilde, nemlig Tidens fuldstændige Mangel paa Evne til at forestille sig andre Samfund og andre Tider. Middelalderen kan ikke tænke sig, at Verden nogensinde har været anderledes eller nogensinde vil blive anderledes, end den selv sér den; derfor forestiller den sig Alexander den store som en fransk Konge, omgiven af sine „barons", og hans milites som middelalderlige „chevaliers" [1]), og derfor føres Krigen om Troja i de oldfranske Beretninger derom mellem Personer, der sikkert ikke er Grækere og Trojanere, men middelalderlige Fyrster og Riddere. Derfor tænkes ogsaa Jødernes Tempel som en kristen Kirke med en Biskop i sit Skrud for Højaltret, og det er ikke med bibelske Personer, men med franske Mænd og Kvinder i Biblens Roller, vi i det følgende faar at gøre. Ofte forekommer der her Træk af kostelig og indtagende Naivetet, som vi nedenfor vil finde adskillige Eksempler paa.

Et Par Ord maa siges om Legendedigtenes Bestemmelse, om den Maade, hvorpaa de blev brugte. I nogle enkelte Tilfælde har Forfatteren foretaget sin Oversættelse til Opbyggelse for en eller anden Dame, der besad den for Lægfolk ret sjældne Færdighed at kunne læse. „Jeg vil skrive denne lille Bog paa romansk og sende den til en Dame, hvem jeg beder Gud befri fra at fare vild fra den rette Vej", siger André de Coutances i sin Oversættelse af Nikodemus' Evangelium, og paa lignende Maade udtrykker Forfatteren af *la Vie de saint Laurent* sig: „Dette Værk foretager jeg for en Tjenerinde (ancele) af den hellige Laurentius, som ønsker

[1]) G. Paris, l. c., p. 75.

at have hans Lidelse og Historie i Minde og tage Eksempel efter hans Gærninger." Men det hører til Sjældenhederne, at et Digt saaledes er bestemt til Læsning; i Almindelighed er Legendedigtene ligesom Heltedigtene bestemte til at foredrages, synges eller forelæses af Jongleurer — disse omvandrende Fortællere og Sangere, der spillede saa stor en Rolle i Middelalderen — for en Forsamling af ulærde. [1]) Undertiden fandt vistnok denne Oplæsning Sted i Kirkerne, idet man fejrede en eller anden Helgens Festdag ved at forelæse en Beretning om hans Liv og Lidelse, [2]) men først og fremmest var det paa offentlige Pladser og Torve, at Jongleuren stillede sig op og samlede en Tilhørerkreds omkring sig, for hvilken han foredrog sit Digt. Dette begynder derfor ofte med en Opfordring til Folk om at staa stille, være rolige, høre opmærksomt efter. „I Herrer, for Guds Skyld, hør mig, stans her et Øjeblik, og jeg vil bede til Gud for dem, der stanser og lytter til mine Ord" begynder Forfatteren af Digtet om den hellige Fanuel, og han fortsætter: „Jeg beder jer, at I paa denne Dag vil høre vor Herres Ord og lade mig tale til jer. I Herrer, her bør de gode Folk stanse . . .; hvis I vil, at jeg skal fortælle jer om Gud og den hellige Maria, saa vær stille og hør paa mig". Paa samme Maade et andet Digt: „Den, som elsker Gud og hans kære Moder, og som vil høre fortælle om dem, han skal være stille og lade dem gaa, der ikke bryder sig om at høre". Og saaledes mange andre. Om Forholdet nu har været det, at samme Jongleur har haft baade verdslige og religiøse Digte paa

---

[1]) Om disse Jongleurer og deres Maade at foredrage paa se nærmere Nyrop, Den oldfranske Heltedigtning.

[2]) Jahrbuch f. rom. und engl. Litt. I, 12: Des registres, conservés à l'archevêché de Paris, prouvaient même qu'en 1632 on lisait encore dans les églises de vieilles rimes françaises sur les vies des saints et des martyrs.

sit Repertoire, eller om én kun har haft verdslige, en anden kun religiøse, lader sig vanskeligt afgøre; saa meget er dog vist, at der ofte i de sidste forekommer Udfald mod de verdslige Fortællinger, hvis Indhold fremstilles som Løgn og ugudeligt Bedrag, medens de selv foregiver at berette den uforfalskede Sandhed, „Guds eget Ord."

Legenderne har et ganske forskelligt Præg efter den Tid og det Land, der fra først af frembragte dem. Saaledes er f. Eks. det, der kendetegner de østerlandske Legender af ældre Oprindelse, næsten udelukkende Askesen og dens Forherligelse, hvorimod de østerlandske Legender af yngre Dato er rene Æventyrromaner; de keltiske Legender er prægede af en drømmende fantastisk Mysticisme, der gør dem overordentlig tiltalende, medens andre Legender næsten kun er historiske Beretninger. De Sagn, hvis Skæbne i den franske Literatur vi her skal undersøge, Sagnene om Jomfru Marias og Kristi Liv, danner en særegen Gruppe. De stammer fra Kristendommens første Tid og findes optegnede i de saakaldte apokryphe Evangelier, d. v. s. Skrifter, der udgiver sig for Evangelier og foregiver at være forfattede af kendte nytestamentlige Personer.

Det var allerede i den kristne Kirkes ældste Tid, at man begyndte at finde de Beretninger, man kunde læse i Evangelierne, utilfredsstillende. Tankerne var for udelukkende optagne af de hellige Ting, til at man kunde nøjes med disse korte og simple Fortællinger. Man fandt adskillige Huller, man ønskede udfyldte, adskillige Antydninger, som man forlangte udførte. Man spurgte sig selv, hvad der vel kunde være sket i Jesu Barndom, der næsten slet ikke omtales i Evangelierne, eller i Tidsrummet mellem hans Død og Opstandelse; man stansede ved Navne som Josef, Pilatus, Judas og tænkte over, hvad Skæbne disse Personer vel kunde have haft;

man forlangte Besked om Jomfru Marias Forældre og Fødsel; dunkle Udtryk vilde man have klarede paa en let fattelig, bogstavelig Maade. [1]) Denne Trang til større Viden affødte Fortællinger, Legender, idet det gik her som saa ofte ellers; en eller anden sagde til sig selv og andre: saadan kunde det maaske være gaaet til, og efter tilstrækkelig mange Overleveringer fra Mund til Mund blev det til: saadan er det gaaet til. Disse Legender, som undertiden er grebne ud af Luften, men som oftest knytter sig til en eller anden Antydning i den hellige Skrift, en Profeti, en Udtalelse af Jesus eller blot et Navn, kurserede i de kristne Samfund, særlig de græsk-asiatiske, og nedarvedes som Tradition, indtil der, inden ret lang Tid var gaaet, fremstod Forfattere, som skrev dem op, og som maaske af deres egen fromme Fantasi tilføjede, hvad de syntes der manglede. Saadanne Skrifter fandt mange Læsere; de ansaas for autentiske og paalidelige; man forestillede sig dem, eller de udgav sig selv for at være forfattede af bibelske Personer, og der tillagdes dem apostolisk Autoritet; endnu den Dag i Dag nærer de kristne i Asien og Ægypten ikke Tvivl om deres Paalidelighed. [2])

Andre apokryphe Skrifters Opstaaen beror paa de kirkelige dogmatiske Stridigheder i det 3dje og 4de Aarhundrede. De talrige kætterske Sekter søgte nemlig at vinde Støtte for deres Lære, ikke blot ved at forfalske Evangelierne i Overensstemmelse dermed, men ogsaa ved at udsende en Mængde Skrifter, der under Form af Evangelier, Apostelhistorier, Apostelbreve eller Aabenbaringer indeholder Beretninger, som er lavede og afpassede efter Øjemedet. Disse Sekter har ogsaa udøvet Indflydelse paa Apokrypherne af den første Art, for saa

---

[1]) Se f. Ex. nedenfor S. 82 Legenden om den blinde Longinus.
[2]) Brunet, Les Évangiles apocryphes, 1863, p. V.

vidt som de har interpoleret og omformet dem, saa at man finder dem i mangfoldige Recensioner, men forøvrigt er Forskellen mellem de to Arter af apokryphe Skrifter aabenbar: medens de første er udsprungne af Folkets Fantasi, er de sidste lavede, villede Forfalskninger. Og medens disse forsvinder eller i alt Fald mister enhver Betydning lige saa hurtig som de Sekter, der har frembragt dem, bevares de andre i mangfoldige Afskrifter, fordi de læses med stor Iver; skønt Kirken (f. Eks. ved Pave Gelasius' Dekret af 496 „de libris recipiendis et non recipiendis") erklærer dem for apokryphe, anerkender den dem dog stiltiende, og Kirkefædrene citerer dem hyppig. Senere op i Middelalderen behandles de i mangfoldige Bearbejdelser paa Vulgærsprogene og er i denne Skikkelse lige saa afholdte, som de var i den oprindelige [1]).

Og i Virkeligheden fortjener de en saadan Yndest. Udsprungne af Folkets Fantasi, nærede af dets naive Tro, er der over dem — altfor enfoldige, som de synes os — en Duft af ægte Poesi, et Anstrøg af barnlig, simpel Ynde. Ofte fortjener deres Fortællinger — for ikke at tale om, hvad de er os værd som Vidnesbyrd om den Tid, der frembragte dem — at sammenlignes med det skønneste, Folkepoesien har frembragt; der kan saaledes henvises til Protevangeliets smukke Skildring af Anna, Marias Moder, og til det storslaaede, farverige Billede, der i Nikodemus' Evangelium oprulles for os af Frelserens Nedfart til de dødes Rige.

Af Bearbejdelserne paa Vulgærsprogene er uden Sammenligning de oldfranske de interessanteste. Ikke

[1]) Ogsaa paa Kunsten har de udøvet Indflydelse, ikke blot i Middelalderen, men ogsaa senere. Naar saaledes Josef fremstilles som en gammel Mand eller afbildes med en blomstrende Kvist i Haanden, beror det paa Forestillinger, hentede fra de apokryphe Evangelier.

just fordi de har størst indre Værd, men fordi vi overhovedet i den oldfranske Literatur har ligesom Nøglen til Middelalderens literære Produktion. Frankrig udøvede i Virkeligheden Middelalderen igennem en overordentlig stor Indflydelse paa Aandslivet i de andre Lande; fransk Sprog var almindelig kendt og fransk Literatur almindelig yndet; de franske Digte var ofte Genstand for Efterligning og ligefrem Oversættelse. Dette er et Forhold, som er for lidt kendt og paaagtet; man forestiller sig i Reglen ikke, at det literære Supremati, Frankrig i de nyere Tider stadig har udøvet, begyndte allerede i Middelalderen. Paa Legendedigtningens Omraade viser denne Indflydelse sig ligesaa vel som paa de andre Literaturarters; mange franske Legendedigte er blevne oversatte paa andre Sprog, og ogsaa blandt de nedenfor nævnte findes nogle, som dette har været Tilfældet med.

Naar vi nu skal gennemgaa de digteriske Behandlinger, som de apokryphe Evangelier har været Genstand for i Oldfransk, kan vi dele dem i fire Grupper: I Legender om Marias Fødsel og Barndom, II om Jesu Fødsel og Barndom, III om Jesu Lidelse og Død og IV om Marias Himmelfart. Herved maa bemærkes, at naar de to første Grupper skilles ad, er det mere af praktiske end af indre Grunde; i Virkeligheden er, som vi vil se, baade i Kilderne og i Bearbejdelserne oftest Fortællingerne om Marias og Jesu Barndom forbundne.

I. Legender om Marias Fødsel og Barndom.

Det vil være bekvemmest allerede her at give en Oversigt over de apokryphe Evangelier, der har været benyttede som Kilder til de fleste Digte af denne og næste Gruppe. Det er følgende:

a) Protevangelium Jacobi[1]), der udgives for at være forfattet af Jakob, Herrens Broder, og som i 25 Kapitler fortæller om Jomfru Marias Fødsel, Opdragelse og Ægteskab, om Jesu Fødsel i en Hule, Fremstillelse i Templet og Tilbedelse af Vismændene, stansende ved Barnemordet i Bethlehem. Det er forfattet paa Græsk meget tidlig, maaske allerede i Midten af det 2det Aarhundrede; Navnet Protevangelium, der hentyder til, at det fører Beretningen længere tilbage i Tiden end de andre, d. e. de kanoniske, Evangelier, har det imidlertid først faaet langt senere; selve det fingerede Forfatternavn synes det heller ikke at have haft oprindelig. De talrige Haandskrifter og den hyppige Omtale hos Kirkefædrene beviser, at det var meget udbredt; særlig stod det i høj Anseelse hos de orientalske kristne, men det kom ogsaa tidlig til Vesten, hvor det blev oversat helt eller delvist paa Latin.

b) Evangelium Thomæ[2]) kommer næst efter Protevangeliet i Udbredelse og Alder; det synes at stamme allerede fra det 2det Aarhundrede. Forøvrigt indeholder Haandskrifterne alle kun Brudstykker, og disse er indbyrdes meget forskellige, saa at man maa dele dem i mindst 3 Redaktioner, 2 græske og 1 latinsk. Denne sidste indeholder i 15 Kapitler Jesu Undergærninger fra Flugten til Ægypten indtil hans 8de Aar.

c) Evangelium Pseudo-Matthæi[3]) er rimeligvis

[1]) Tischendorf, Evangelia apocrypha (1853), p. 1—49.
[2]) Tischendorf, l. c., p. 156—70.
[3]) ibid. 50—105.

af latinsk Oprindelse; det synes at være forfattet i det 5te Aarhundrede paa Grundlag af de to foregaaende Apokrypher med en Del Udvidelser, hentede andre Steder fra. I nogle Haandskrifter nævnes ved en Fejltagelse „Jakob, Josefs Søn" som Forfatter, i de fleste indledes det derimod med to fingerede Breve, et fra Biskopperne Cromatius og Heliodorus til Hieronymus og et andet, der indeholder dennes Svar. Biskopperne beklager sig over de mange apokryphe Fortællinger, der er i Omløb om Maria og om Jesu Fødsel og Barndom, og beder Hieronymus oversætte et hebraisk Skrift om dette Emne af Evangelisten Matthæus; han svarer, at han trods Betænkeligheder vil gøre det for at slaa alle falske Historier til Jorden, — og det er saa denne Oversættelse, Skriftet foregiver at være. I sin fuldstændige Skikkelse (42 Kapitler) begynder det ved Marias Fødsel og beretter om Jesu Barndom indtil hans Ynglingealder. Nogle Haandskrifter stanser imidlertid allerede ved Hjemkomsten fra Ægypten; rimeligvis er det sammenarbejdet af to oprindelig adskilte Skrifter.

d) Evangelium de nativitate Mariæ [1]) indeholder i 10 Kapitler Marias Historie til Jesu Fødsel. Det er opstaaet paa samme Maade som det foregaaende, nemlig paa Grundlag af Protevangeliet og Thomas' Evangelium, men rimeligvis først en Del senere. Ofte synes det at være blevet forvekslet med Pseudo-Matthæus' Evangelium; saaledes finder man det undertiden indledet af de ovenfor omtalte Breve til og fra Hieronymus [2]).

e) Endnu bør nævnes en Samling Legender om Maria og Jesus, der er fundne i et Manuskript i Giessen, og som er udgivne under Titlen „Narrationes de vita et conversatione beatæ Mariæ et de pueritia et adolescentia

[1]) Tischendorf, l. c, p. 106—114.

[2]) Sammenlign nedenfor S. 28 Gautier de Coincy's Digt „La Nativité Notre-Dame".

salvatoris[1]).“ En Del af dem findes ellers ikke, en Del kun i andre Redaktioner.

Vi gaar derpaa over til de franske Digte og begynder med det, der fører Beretningen længst tilbage i Tiden, nemlig Digtet om den hellige Fanuel. Det nøjes ikke med at tilskrive Maria mirakuløs Oprindelse, men lader ogsaa hendes Moder Anna og dennes Fader fødes paa overnaturlig Maade; dog maa bemærkes, at den Del af det, som handler derom, beror paa en Kilde, som maa søges udenfor de apokryphe Evangelier, og som har haft et ganske andet, mere fantastisk og mere raffineret, Præg end disse.

1) Saint Fanuel[2]).

Efter en Prolog, hvori Digteren opfordrer Folk til at staa stille og høre paa, hvad han vil fortælle dem om Gud og den hellige Jomfru Maria, fortælles: I Abrahams Have[3]) var der et stort og smukt Træ, og paa dette en Blomst, saa smuk, at det ikke kan beskrives, og en Engel kom hver Dag og bevogtede Træet og Blomsten, thi det var Kundskabens Træ paa godt og ondt, som Adam og Eva havde spist af, og som Gud senere havde oprykket og givet Abraham. En Dag hørte denne en Stemme, der kaldte paa ham; forfærdet faldt han til Jorden, men da aabenbarede Herren sig for ham og sagde: „Du har et Træ i din Have, paa hvilket jeg engang vil blive korsfæstet[4]); af dets Blomst skal der

[1]) ed. O. Schade, Halis Saxonum 1870.

[2]) Trykt f. Ex. i Revue des langues romanes, 3 série, XIV, p. 118 ff. (Vers 1—850), sml. 4 série, II, p. 360 ff. og Romania XV, 469 og XVI, 216—218, 232 ff. — Hverken her eller ved de senere omtalte Digte meddeles nogen fuldstændig Bibliografi, men kun de vigtigste Værker.

[3]) Abrahams Have, l'Ort saint Abraham, er ofte omtalt i den middelalderlige Literatur som et Slags jordisk Paradis.

[4]) Her har vi en Antydning af den i Middelalderen saa

fødes en Ridder, som skal undfange Moderen til den Jomfru, i hvem Jesus skal blive Kød og Blod.“ Forbavset spurgte Abraham, hvorledes det kunde ske, men Gud svarede, at han ikke skulde vide mere for denne Gang og forsvandt. Nu havde Abraham en Datter, 12 Aar gammel, af stor Skønhed; hvidere end Hvidtornens Blomst var hun, med smilende Øjne og en yndig Mund. Hun plejede at spasere i Haven hver Morgen, og en Dag plukkede hun den vidunderlige Blomst og lugtede til den, men da indvirkede dens Duft saaledes paa hende, at hun blev frugtsommelig. Da Moderen erfarede dette, tog hun hende for sig, beklagede sig over den Skam, hun tilføjede sine Forældre, og underrettede hende om Lovens Ord, at hvis en ugift Kvinde blev frugtsommelig, skulde hun stenes [1]). Pigen svarede, at hun var uskyldig, og at hun var beredt til at bevise det ved en Prøve: hun vilde lade sig lægge afklædt paa et Baal, Gud vilde nok frelse hende.

„Oïl, fille, ce dist la mere,
Mais je l'irai conter ton pere“.
La dame est de la chambre issue,
Son signor trove enmi la rue.

Forældrene overvejede derpaa, hvorledes Sagen vel kunde skjules, men Gud vilde ikke, at dette skulde ske; han sørgede for, at to Tjenestepiger overalt „i Byen“ fortalte, at Abrahams Datter var frugtsommelig. Da lod de Jøder, „qui la loi tenoient“, den unge Pige kalde for sig, og da de saa', at Rygtet havde talt sandt, lod de

---

yndede Korslegende, d. e. Legenden om, hvorledes Kundskabens Træ paa godt og ondt (i alt Fald et Træ fra Paradisets Have) efter forskellige Omskiftelser tilsidst blev brugt som Materiale til det Kors, hvorpaa Jesus blev korsfæstet. Nedenfor vil vi finde udførligere Gengivelser af dette Sagn, se S. 75.

[1]) Sml. Joh. 8, 4—5.

straks det Baal lave i Stand, hvorpaa hendes Uskyld skulde prøves: fire Vognlæs Brænde hentedes fra Skoven, og da det brændte godt, førte man Pigen hen og afklædte hende. Vendt mod Øst bad hun Gud frelse sig ud af den Fare, i hvilken hun var stædt, og gik ind i Ilden; fortvivlet vilde Moderen følge sin Datter for at dø sammen med hende, men Abraham holdt hende tilbage. Da skete et stort Under: Ilden skadede ikke, men forvandlede sig i Stedet til Roser og Liljer, der bedækkede den unge Kvindes Legeme; aldrig før havde der været Roser, de skabtes nu, og Gnisterne og Flammerne over hende blev til Fugle med yndig Sang, men de onde Jøder rundt om opbrændtes alle til Hobe. Det Sted, hvor dette skete, hedder Champ flori; der skal Gud holde „parlement", naar han dømmer Folkene paa den yderste Dag. Og de smaa Fugle betyder de Engle, som skal føre „dem paa højre Side" til Paradiset; Jøderne er de slette Mennesker, som Djævlen tager, og som skal pines i Helvede, men Pigen er Tegn paa Jesus, der gik ned i Helvede, knuste Djævlens Magt og befriede de uskyldige.

Da Tiden kom, fødtes et Barn, der kaldtes Fanuel, „fordi han var avlet af en Blomst" [1]); han voksте op og blev en mægtig Mand, Konge og Kejser, men han var tillige hjælpsom mod fattige og syge. Som Abrahams Ætling var han i Besiddelse af det kostelige Træ fra Edens Have, hvis Frugter havde helbredende Kraft [2]); ingen var saa syg, at han ikke blev rask, saa snart han spiste af dem. Da Fanuel en Dag havde skaaret nogle af disse Frugter i Stykker og uddelt dem til syge, tørrede han Kniven af paa sit Ben; men da befrugtede den livsvækkende Saft hans Laar (!), saa at det svulmede op.

[1]) Denne Etymologi har intet paa sig.

[2]) Der finder uden Tvivl her Sammenblanding Sted mellem Kundskabens Træ og Livets Træ.

Hurtig sendte Kejseren Bud til alle Landets Læger, men ingen vidste, hvad han fejlede, ingen kunde helbrede ham, og da Dagen kom, fødte han et Barn, en smuk Pige; det var Anna, Marias Moder. Men da han skammede sig meget over, hvad der var sket, befalede han en „Ridder" hemmelig at sætte Barnet ud i en Skov. Ridderen tog det ogsaa og bar det ud i en stor, vild Skov; i Nærheden af en Klippe vilde han lige til at hugge Hovedet af det, da kom en hvid Due ned, satte sig paa hans Skulder og sagde til ham, at han ikke maatte dræbe det Barn, thi af det skulde den Jomfru fødes, i hvem Gud vilde blive Kød og Blod. Saa vovede Ridderen ikke at udføre sin Handling; han lagde Barnet ned i en stor Ørnerede og gik derpaa hjem og fortalte sin Herre, at han havde ombragt det. Men Gud beskyttede det lille Barn, saa at det ikke tog nogen Skade, og det næredes af en Hjort, hvis Takker frembragte de herligste Retter[1]).

Nogle Aar senere drog Kejseren paa Jagt sammen med Joachim, sin „sénéchal". Paa Jagten fik de Øje paa Hjorten og forfulgte den; den løb hen imod Reden, hvori den lille Pige var, og Joachim vilde netop til at støde sit Vaaben i den, da hun gav sig til at raabe, at han ikke maatte dræbe Dyret. Forbavset saa' han sig omkring og opdagede den unge Pige i Reden, i Færd med at flette sine smukke Lokker med en Guldtraad, som en Engel havde bragt hende. Han spurgte hende, hvem hun var; „man kalder mig Anna, Fader har jeg ikke, men dér sér jeg min Moder komme." Fanuel kom

[1]) Denne Forestilling om Dyr, som Gud sender til Hjælp for hellige Mænd og Kvinder, eller som disse tager sig af, og som bagefter bliver Anledning til deres Opdagelse, er et meget almindeligt Træk i Legendeliteraturen. Se nærmere La Vie de saint Gilles, publ. p. G. Paris et A. Bos, 1881, p. LX ff.

til og fik at vide, at hun var hans Barn; Joachim bad om at maatte faa hende til Ægte, hvilket Kejseren tillod, og Pigen sagde ja.

Paa dette Sted er Fortællingen om Zacharias og Elisabeth indskudt, gengiven i væsentlig Overensstemmelse med Lucas I, 5—25; dog er begge de gamle over 100 Aar, og naturligvis er Zacharias, da Englen viser sig, ikke i Færd med at frembære Røgelseoffer, men med at synge Messe.

Der vendes derefter tilbage til Joachim og Anna. De levede 13 Aar sammen et gudfrygtigt Liv, men ligesom Zacharias og Elisabeth uden at faa Børn. Herover var de meget bedrøvede, og desuden haanede deres Naboer dem og sagde, at de ikke var værdige til at bringe deres Offer i Templet. I sin Sorg besluttede Joachim at drage ud i Bjærgene og vogte sit Kvæg for muligvis at finde Trøst dér. Da sendte Gud en Engel til ham, der bød ham at være ved godt Mod og vende tilbage til sin Bolig; ved Byens Indgang vilde han møde sin Hustru, og hun skulde føde ham en Datter, der skulde blive Dronning baade paa Jorden og i Himlen. Hurtig vendte han hjem; som Englen havde sagt, mødte han ved Nazareths Port sin Hustru, og han vidste nu, at ogsaa det andet, der var lovet ham, vilde ske [1]).

Saa fødtes Maria; men kort efter døde Joachim, og Anna giftede sig igen med Alphæus, med hvem hun fik en Datter, der ogsaa kom til at hedde Maria; da Alphæus døde, giftede hun sig tredje Gang med Cleophas, og med ham havde hun ligeledes en Datter Maria. Disse tre Søstre Maria var „remplies de grant grace“; den første blev Moder til Jesus Kristus, den anden fik med Zebedæus

[1]) I den Text, her er fulgt (Chabaneau's Udg. af et Manuskript i Montpellier), er denne Fortælling meget kort; i Ms. Grenoble 1137 er den derimod udførligere behandlet; se Rom. XVI, 217.

to Børn, nemlig Evangelisten Johannes og „saint Jacques de Galice". Til Johannes anbefalede Gud sin Moder, da han hang paa Korset; Jakob gav han det Løfte, at alle de, der drager til Galicien for at tilbede ham, skal faa Tilgivelse for deres Synder.

— Som man sér, behandles i Digtet fire Æmner: Legenden om Fanuel, Fortællingen om Zacharias og Elisabeth, Legenden om Joachim og Anna og Legenden om de tre Søstre Maria. Hvad først Legenden om Fanuel angaar, har den en overvejende orientalsk Karakter og synes at stamme fra en østerlandsk Fortælling, men nogen bestemt, direkte Kilde er man ikke i Stand til at paavise; selve Navnet Fanuel er rimeligvis taget fra Lucas 2, 36, hvor det er Navnet paa Faderen til den Anna, der priste Jesus i Templet. Legenden findes ikke behandlet i noget andet Sprog end Fransk, og dér endda kun i dette Digt. Forøvrigt synes den besynderlige Fortælling om Fanuel, der avles af en Blomst, og Anna, der fremstaar af Fanuels Ben, at være falden endog Middelalderen, som dog ellers var tilbøjelig nok til kritikløst at tro selv det mest mirakuløse og mest fantastiske, for Brystet. I alt Fald har i nogle Haandskrifter Kopisterne udeladt den første Del af Digtet og kun afskrevet den sidste, som begynder med Jomfru Marias Fødsel, og i et kuriøst lille Stykke, der findes som Interpolation i et Parisermanuskript[2]), siges tydelig: „Anna fra Bethlehem blev født og ikke frembragt af en Blomst. det maa I sikkert vide, men avlet kødelig af en Mand. Gid de maa miste Forstandens Brug, som tror en Roman, der fortæller, at hun blev avlet af en Blomst."

Legenden om Joachim og Anna findes baade i Prot-

[1]) Fortællinger om Undfangelse ved en Blomst eller en Frugt er ret hyppige i Folkeliteraturen, se Mélusine, IV, 222.

[2]) Se Histoire litt. de la France XVIII, 837.

evangeliet, Pseudo-Matthæus og Evangelium de nativitate Mariæ; her er den frit gengivet i sine almindeligste Hovedtræk.

Hvad endelig Legenden om de tre Søstre Maria angaar, er den temmelig gammel [1]), har ofte været behandlet i den middelalderlige Literatur og beror paa en Sammenstilling af nogle Navne, man fandt i Evangelierne [2]). Vi træffer her et Exempel paa den for Middelalderen særegne Lyst til at simplificere sig en Sag ved at opstille Slægtskabsforhold mellem kendte Personer, en Tilbøjelighed, som oftere har spillet en Rolle, særlig i Heltedigtningens Historie, hvor hele Digtcycler er opstaaede, ved at man saaledes gjorde berømte Helte til nære Slægtninge [3]). Der findes paa Fransk tre selvstændige poetiske Behandlinger af Sagnet om de tre Søstre Maria, den ene anonym, den anden forfattet c. 1200 af en vis Pierre og den tredje (paa 35,000 Vers) skreven Aar 1357 af Jean de Venette. Det første af disse tre Digte, et lille Stykke paa c. 150 Vers, der almindelig er knyttet til det nedenfor omtalte *La Conception Notre-Dame* af Wace som et Slags Mellemled mellem dette og et Digt om Marias Himmelfart [4]), fortæller, hvorledes Anna med hver af sine tre Mænd, Joachim, Cleophas og Salomas, havde en Datter Maria. Den første af disse Søstre blev Moder til Jesus, den anden ægtede Alphæus og havde Sønnerne Josef og Jakob, af hvilke den sidste, kaldet Herrens Broder, senere blev dræbt i Jerusalem, og den tredje blev ved Zebedæus Moder til Jakob, senere henrettet af Herodes, og til Evangelisten Johannes. Det vil

[1]) Se Pseudo-Matthæus Cap. 42 (Tischendorf, Evang. apocr. p. 104; sml. Noten samme Side).
[2]) Matth. 10, 2—3 og Ap. Gærn. 12.
[3]) Se om la geste de Garin de Monglane G. Paris, Litt. franç. p. 62.
[4]) Omtalt S. 85.

sés, at denne Beretning, som er den almindelige, paa flere Punkter afviger fra den, der er given i *Saint Fanuel*.

Digtet om Sankt Fanuel er paa c. 850 Vers og forfattet i det 13de Aarhundrede; det var temmelig udbredt i Middelalderen og findes i talrige, fra hinanden ofte ret afvigende Afskrifter. Mærkeligt og et Bevis paa, i hvor høj Yndest de fromme Digte om Maria og Jesus stod, er det Faktum, at de i Haandskrifterne ofte er forbundne, sammenarbejdede, omformede paa en saadan Maade, at det tit er vanskeligt at rede dem ud fra hverandre. Ogsaa vort Digt har Afskriverne gjort til Genstand for en saadan Behandling; som oftest har de skrevet det sammen med det nedenfor omtalte *Histoire de Marie et de Jésus* [1]), der danner en passende Fortsættelse til det, men de har ogsaa tilladt sig at indflette det i Wace's *Conception* og i Herman de Valenciennes' *Bible*, hvilke to Værker ikke syntes dem at give tilstrækkelig fyldig Besked [2]).

2) La Conception Notre-Dame af Wace [3]).

Digteren fortæller først, hvorledes Festen for Jomfru Marias Undfangelse blev indstiftet, derefter beretter han om hendes Fødsel og Barndom:

Da Vilhelm Erobreren havde erobret England og dræbt Kong Harald, beredte dennes Ven, den danske Konge, sig til at drage til England og hævne hans Død. For at afvende denne farlige Krig, sendte Vilhelm den veltalende og kloge Helsin (Elsinus), Abbed af Ramsay, til Danmark med rige Gaver; Kongen tog venlig imod

[1]) Se S. 40.

[2]) Romania XVI, 232 ff., Notices et Extraits XXXIII, I, 48 ff., og Hist. litt. XVIII, 833.

[3]) Udgivet af Mancel og Trébutien (Caen 1842) og af Luzarche (Tours 1859). Sml. Rom. XVI, 232.

ham, Abbeden opnaaede, hvad han vilde, og sejlede derpaa hjem. Men paa Vejen opstod et frygteligt Uvejr, som bragte hans Skib Undergangen nær: Takkelagen sprængtes, Skibsplankerne bristede, Mandskabet tabte Modet og vidste ingen anden Udvej end at bede til Gud om Hjælp. Da viste sig for dem en Engel, klædt i biskoppelig Dragt, som kaldte Helsin til sig og sagde til ham: „Hvis du vil slippe frelst ud af denne Fare, maa du love, at du hvert Aar vil fejre og lære andre at fejre den Dag, da den hellige Jomfru blev undfangen i Moders Liv." Helsin lovede dette; han fik at vide, at Dagen var den 8de December, og at Gudstjenesten skulde være som paa Marias Fødselsdag den 8de September, hvorpaa Englen forsvandt og Uvejret hørte op. Efter sin Ankomst til England holdt Helsin sit Løfte; han indførte Festen i sit Abbedi, og mange optog den efter ham [1]).

„Det er nu ret og passende, at man fortæller jer om Jomfru Maria, hvorledes hun blev undfangen og født, hvorledes opfostret og gift." Hendes Fader var Joachim, hendes Moder Anna. De førte et fromt og retfærdigt Liv; alt, hvad de erhvervede, delte de i tre Dele; den ene gav de til de fattige, den anden til Templet, kun den tredje beholdt de selv. I 20 Aar levede de sammen uden at faa Børn; herover var de meget bedrøvede, og de havde aflagt Løfte om, at hvis de fik et Barn, vilde de indvie det til Herrens Tjeneste. Paa Indvielsesfesten begav Joachim sig til Templet sammen med sine Naboer, men Isachar, „der var Biskop", afviste hans

[1]) Denne Legende genfindes naturligt nok i de forskellige Samlinger af „Miracles de Notre-Dame", d. e. Fortællinger om Undere, fremkaldte ved den hellige Jomfrus Indgriben. Den bekendteste af disse Samlinger er forfattet af Gautier de Coincy (se nedenfor S. 29).

Offer og sagde, at han var uværdig til at tjene Gud, thi der staar i Skriften:

Qui semence ne jettera
en Israel maudit sera[1]);

Forbandelsen var kommen over ham, efterdi han var barnløs. Skamfuld og bedrøvet gik Joachim bort; af Frygt for sine Naboers Spot vilde han ikke vende tilbage til sit Hus, men han drog ud i Bjærgene til Hyrderne, som dér vogtede hans Kvæg. Medens han opholdt sig hos dem, aabenbarede en Dag en Engel sig for ham i straalende Klarhed og sagde til ham, at Gud havde hørt hans Bøn og vilde skænke ham et Barn i hans Alderdom, ligesom han tidligere havde bønhørt Abraham og Sara, Jakob og Rachel, Samuels og Samsons Forældre. „Din Hustru Anna skal føde dig en Datter, som du skal kalde Maria; hun skal være fyldt med den hellig Aand allerede før hun er født, og naar hun er 3 Aar gammel, skal hun indvies til Gud, saaledes som I har lovet det; hun skal vogte sig for Synd og Smuds og blive ved at være Jomfru, og dog skal hun føde den, der skal blive Verdens Frelse. Og til Tegn paa, at jeg taler sandt, skal du drage til Jerusalem; dér vil du finde din Hustru ved den gyldne Port.“ Fuld af Glæde over dette Budskab ofrede Joachim til Herren 12 hvide Lam, 12 Tyre og 100 Faar, hvis Kød han uddelte til Præsterne og Folket.

Imidlertid sad Anna, iført Sørgeklæder, grædende i sit Hjem. Paa Festdagen, da alle glædede sig og pyntede sig, sagde hendes Pige til hende: „Hvorfor tager du ikke en anden Klædning paa idag? Véd du ikke, at det er Herrens Fest, den Dag, da alle bør være

[1]) Noget saadant Bud findes ikke i det gamle Testamente; sml. dog Jobs Bog 24, 21.

glade?" Anna svarede hende: „Gaa bort fra mig; hvor kan du sige, at jeg skal være glad, da jeg ikke véd, hvor min Herre er?" Pigen blev vred, og idet hun gik, lod hun de Ord falde: „Hvorfor lader du din Harme gaa ud over mig? Er jeg Skyld i, at du er ufrugtbar? Du fortjener jo ikke bedre." Bedrøvet over Pigens Tale gik Anna ud i Haven for at være ene med sin Sorg; løftende sit Blik og sine Hænder mod Himlen bad hun: „Herre, velsign mig og hør min Bøn, ligesom du bønhørte Sara og gav hende en Søn." Og sé, da kom en Engel til hende, den samme, som allerede havde aabenbaret sig for Joachim; han trøstede hende og gav hende det samme Løfte, som han havde givet hendes Husbond, „og til Tegn paa, at jeg taler sandt, vil du finde din Ægteherre ved Jerusalems gyldne Port". Han forsvandt, men to andre Engle i lange hvide Klæder kom til Syne og sagde til hende: „Anna, vær glad, din Ven Joachim vender tilbage." Alt skete, som Englene havde sagt: Anna fandt sin Mand i Jerusalem, og nogen Tid efter fødte hun en Datter, der blev kaldt Maria. Da denne var 3 Aar gammel, førte hendes Forældre hende til Templet[1]), og allerede her aabenbaredes hendes tilkommende Højhed ved et Mirakel; thi medens Joachim og Anna var beskæftigede med deres Bøn og Offer, steg hun uden Hjælp ganske ene op ad de 15 høje Trin foran Templet.

I Templet opdroges hun sammen med andre Børn, som hun langt overgik i Klogskab og Dyd, „og de, der kendte Pigen, holdt det for et Vidunder, saa hellig og vis hun var". Loven bød, at naar de unge Piger, „de l'ordre Dieu" blev 14 Aar gamle, skulde de gives tilbage til deres Forældre for at bortgiftes. Men da Maria blev 14 Aar gammel, vægrede hun sig ved at adlyde;

[1]) „Marias Ofring."

hun sagde, at hun havde givet sig til Herren, hvem hun havde lovet altid at forblive ren, derfor kunde hun ikke gifte sig. „Biskoppen" kom i Forlegenhed, thi paa den ene Side turde han ikke tvinge hende til at bryde sit Løfte, og paa den anden Side vovede han ikke at være Loven ulydig. Han sammenkaldte da „les sages hommes" for at spørge dem til Raads, men de vidste ingen anden Udvej end at bede Gud om at give sin Vilje tilkende. Da hørtes en Røst, som befalede dem at handle efter den Profeti, Esaias havde givet dem, „at af Jessais Rod skal der fremgaa en Kvist, som skal blomstre; Kvisten skal bære Blomst og Frugt, og den hellig Aand skal hvile sig derpaa". Derfor besluttede Forsamlingen at befale alle ugifte Mænd af Davids Slægt (thi Jessai var Davids Fader) at indfinde sig paa en bestemt Dag i Jerusalem, hver med en Kvist i Haanden, og den, hvis Kvist gav sig til at blomstre, skulde have Maria til Ægte. Blandt dem, der indfandt sig, var ogsaa Josef fra Bethlehem, en gammel Mand, der havde været gift før; sammen med de andre traadte han frem for Altret med sin Kvist, men af Undseelse skjulte han den, medens de andre rakte deres højt i Vejret. Intet Tegn skete, ingen Kvist blomstrede, da bad Biskoppen igen til Gud, som forkyndte ham, at netop den, der ikke viste sin Kvist frem, var den rette. Josef førtes frem, og sé, hans Kvist begyndte at grønnes og blomstre, og Helligaanden satte sig paa den i en Dues Skikkelse. Det var da klart nok, at det var ham, der skulde ægte Maria; han vendte tilbage til Bethlehem for at gøre Forberedelser til Brylluppet, men hun drog til sine Forældre i Nazareth[1]).

Medens hun var dér, modtog hun Englen Gabriels

[1]) „Trolovelsesscenen" er ofte fremstillet af de ældre Malere; mest bekendt er Rafaels Sposalizzio.

Besøg. Dette er fortalt nogenlunde overensstemmende med Beretningen hos Lucas; dog bliver Maria ikke, som i Evangeliet, bange, da Englen viser sig, „thi hun var vant til at modtage Aabenbaringer af Engle". Besøget hos Elisabeth er ligeledes fortalt efter Lucas.

Imidlertid gik Tiden, og Marias Tilstand kunde ikke længer skjules. Stor blev derfor Josefs Sorg, da han kom til Nazareth og saa' sin tilkommende Hustru, og han tænkte paa hemmelig at forlade hende, men en Engel aabenbarede sig for ham og forklarede ham Sagens Sammenhæng. Han ægtede hende da og drog med hende til Bethlehem, hvor Jesus fødtes. Man maa ikke undre sig over, at Maria kunde føde og dog blive ved at være Jomfru, thi Gud formaar alt, ogsaa at gøre en Jomfru til Moder. Ligesom man sér en Solstraale gaa gennem Glas, uden at dette tager nogen Skade, saaledes

Entra et issit chastement
En nostre Dame le fils Dé (Dieu),
Pour garder sa virginité [1]).

Hun er Dronning i Himlen; hende bør man tjene og elske, thi saa kan man være sikker paa hendes Hjælp; der gives ingen saa syndefuld Mand eller Kvinde, at de ikke faar Tilgivelse for deres Synd, naar de af oprigtigt Hjærte paakalder Jomfru Maria. Og dette tilkendegives allerede i Englens Hilsen til hende, thi hvad er „Ave" vel andet end „Eva", læst bag fra?

— Forfatteren til dette Digt er Wace, en af de mest bekendte Digtere i den oldfranske Literatur. Han

[1]) Denne smukke Lignelse er ikke opfunden af Wace, den er næsten et Fællesgods i den middelalderlige Literatur. Den træffes hos Kirkefædrene, og paa Fransk er den meget almindelig; vi genfinder den f. Ex. i de nedenfor omtalte Digte Le Mariage Notre-Dame og Histoire de Marie et de Jésus.

har foruden *Conception* skrevet et *Vie de saint Nicolas* og et *Vie de sainte Marguerite*, men hans Hovedværker er to historiske Digte, *Roman de Brut* og *Roman de Rou*. Hvoraf det mærkelige Navn Wace kommer, er ikke klart; muligvis er det en Sammentrækning af Eustache (Wistace), muligvis er det opstaaet af det oldtyske Wazo. Af de Antydninger, han selv giver i sine Digte, kan vi udlede følgende om hans Liv[1]): Født c. 1100 paa Øen Jersey studerede han i Paris og blev derefter „clerc lisant", gejstlig, der maatte læse Messen, i Caen. Her skrev han sine tre religiøse Digte, maaske ogsaa andre, der er gaaet tabt; da han c. 1160 havde forfattet sin *Roman de Brut*, en Bearbejdelse af Gaufrey de Monmouth's Historia Britonum, fik han til Belønning af Kong Henrik den 2den af England, som tillige var Hertug af Normandiet, et Kanonikat i Bayeux. Her begyndte han paa et nyt Værk, *Roman de Rou* (Rolf), der skulde omfatte Normannernes Historie fra deres første Indfald i Frankrig til hans egen Tid, men han faldt i Unaade hos Henrik den 2den, en Rival, Benoît de Sainte-More, indtog hans Plads i dennes Gunst, og mismodig sluttede han sit Værk allerede ved Slaget ved Tinchebrai (1107). Kort efter døde han, c. 1175.

Wace er ikke nogen genial Digter; han er en god Versifikator, men han mangler i høj Grad Følelse og Fantasi. Hans Fortælling er tør, han lader sig ikke af de poetiske Skildringer i sin Kilde begejstre til nogen højere Flugt, han oversætter og kommenterer sindig, lige ud ad Landevejen. Han opfinder aldrig noget af sig selv; hvad han skriver, har han læst eller hørt af andre. Saaledes ogsaa i det Digt, vi her har med at gøre; den første Del deraf, som omhandler Englens

[1]) Se Jahrbuch f. rom. und engl. Sprache u. Litt. I, p. 1—43.

Aabenbaring for Helsinus, er oversat efter et lille Skrift, Miraculum de conceptione sanctæ Mariæ, der tilskrives den bekendte Biskop Anselmus af Canterbury (1033—1109)[1]); den sidste Del er hovedsagelig en Bearbejdelse af Evangelium de nativitate Mariæ, dog paa nogle Steder, nemlig hvor der er Tale om Joachims Offer, om Annas Sorg og Bøn og om de to Engle, der aabenbarer sig for hende, med Benyttelse af Protevangeliet (Cap. 2 og 4); paa et enkelt Sted (Marias Besøg hos Elisabeth) er ogsaa Lucas' Evangelium brugt. De Digressioner og Kommentarer, som Wace kommer med udenfor disse Skrifter, er oftest tagne af Anselmus, Eadmer eller andre samtidige gejstlige Forfattere, eller ogsaa beror de paa gængse religiøse Forestillinger. Der er her Anledning til at bemærke, at de to vigtigste Beretninger i Evangelium de nativitate Mariæ, nemlig Joachims og Annas Barnløshed og Marias Trolovelse, er dannede efter Mønstre i det gamle Testamente, nemlig Fortællingen om Samuels Moder Anna (1ste Samuels Bog 1) og Fortællingen om Aron (4de Mosebog 17).

La Conception Notre-Dame findes i Manuskripterne oftest i Forbindelse med to andre Digte, et om de

[1]) Trykt hos Mancel et Trébutien, p. 87 ff. — Festen for Marias Undfangelse fejredes i Østen allerede i det 5te Aarh., men først langt senere vandt den Indgang i Europa. Særlig i Frankrig fandt den Modstand; i det 12te Aarh. dadler Bernhard af Clairvaux i et Brev strængt nogle gejstlige i Lyon, der havde fejret den. I Normandiet indstiftedes den 1072 af Ærkebiskop Johannes af Bayeux, men rimeligvis skulde der et nationalt Mirakel til for at vinde Normannerne for den; senere stod den imidlertid saa højt i Ære hos dem, at man kaldte den specielt for „la Fête aux Normands" (Jahrbuch I, 14—15). Denne Miraklets (og Festens) nationale Karakter har rimeligvis bidraget sit til, at Wace har behandlet det; ogsaa i sine øvrige Værker viser han sig som specielt normannisk Digter.

tre Søstre Maria (se ovenfor) og et om Marias Himmelfart; man har derfor før troet, at de tilsammen kun dannede ét Digt. Imidlertid kan det anses for sikkert, at de er hinanden oprindelig uvedkommende, og at de to sidste ikke engang har Wace til Forfatter.

3) La Nativité Notre-Dame af Gautier de Coincy[1]*).*

I Prologen anklager Forfatteren sig for tidligere at have spildt Tiden med verdslig Tant, men nu vil han gøre Bod ved at oversætte den hellige Jomfrus Fødsel paa „Romansk"; det er maaske for dristigt af ham at skrive om hende, „hvem jeg maa mishage saa meget ved mit Hovmod og min Daarskab", dog vil han stole paa hendes Barmhjærtighed og Overbærenhed. Efter at han derpaa har oversat de Breve til og fra Hieronymus, som ellers plejer at indlede Pseudo-Matthæus' Evangelium, følger en temmelig tro Gengivelse af Evangelium de nativitate Mariæ. Indholdet er altsaa væsentlig det samme som hos Wace; den vigtigste Forskel er den, at de Indskud, denne har af Protevangelium Jacobi, og ligeledes Fortællingen om Marias Besøg hos Elisabeth mangler hos Gautier. Paa den anden Side har denne set Lejlighed til at indflette nogle satiriske Udfald mod Tiden. I Anledning af, at Joachim siges at skænke en Tredjedel af sine Indkomster til de fattige, en anden til Templet, klager han over, at man ikke længere finder saadanne Folk; alle, ogsaa de gejstlige, bestræber sig kun for at samle sig Rigdomme og har ikke Medlidenhed med de fattige, men de vil komme til at angre det. Og da Josef beskedent skjulte sin Kvist, bar han sig ikke ad, som andre Mænd vilde have gjort, thi de vil gærne have unge, smukke Hustruer, men de er ogsaa Helvedes Bytte.

Digtet er paa c. 900 Vers og ender med en Bøn.

---

[1]) Herrig's Archiv LXVII, p. 85—98.

Dets Forfatter er efter al Sandsynlighed Gautier de Coincy, en af de frugtbareste og talentfuldeste Digtere, den franske Middelalder har at opvise. Sammenlignet med Wace overgaar han langt denne ved sine livlige, lyrisk farvede Skildringer, ved sine ofte lykkelig fundne poetiske Billeder; han er kort sagt i Modsætning til saa mange andre af dem, der i Middelalderen gav sig af med at rime, en ægte Digter, men hans Stil er ofte kunstlet og skæmmet af gyselige Ordspil. Vi véd om ham, at han blev født i Amiens 1177, at han i en ung Alder blev Munk i Benediktinerklostret Saint-Médard i Soissons og senere Prior i Vic-sur-Aisne i Nærheden, og at han døde 1236, 59 Aar gammel. Foruden det foreliggende Digt har han forfattet adskillige andre religiøse Værker: et *Nativité Notre-Seigneur*, som vil blive omtalt nedenfor[1]), et Slags Novelle, *La chaste Impératrice*, hvori den forfulgte Uskyld triumferer, og som er skreven til Opbyggelse for Nonner, et Digt om *Marias fem Glæder*[2]), et *Miracle de Théophile*, et *Vie de sainte Léocade* og en Række *chansons pieuses*, digtede til Forherligelse af den hellige Jomfru og ofte Efterligninger af kendte Elskovskvad. I disse chansons besynger Digteren Jomfru Maria som sin Dame, sin eneste Kærlighed, i næsten de samme Udtryk som dem, hvormed den verdslige Sanger fejrer sin elskede eller sin Heltinde. Men først og fremmest er Gautier Forfatter af en Samling *Miracles de Notre-Dame*, Fortællinger om Undere, fremkaldte ved Bønner til eller Hengivenhed for den hellige Jomfru. Denne Mirakel-

[1]) Se S. 34.

[2]) „Marias Glæder" er et Æmne, som er blevet meget behandlet i Middelalderen. Tallet paa disse Glæder veksler mellem 5, 7, 9 og 15; naar der er 5, er det: Bebudelsen, Jesu Fødsel, Opstandelse og Himmelfart samt Marias Optagelse i Himlen (Assumption).

samling er af den største Interesse, ikke blot paa Grund af sit poetiske Værd, men særlig fordi vi i den finder Middelalderens hele Opfattelse af Jomfru Maria afspejlet.

I Virkeligheden blev Jomfru Maria Middelalderen igennem dyrket og tilbedt adskilligt mere end Jesus selv. Af alle Helgenerne var hun den, hvis Forbøn havde størst Virkning, og derfor var det fortrinsvis til hende, man henvendte sig, naar man vilde opnaa noget eller bede om Tilgivelse for en Synd. Ved Hengivenhed for hende erhvervede man hendes Beskyttelse, som var en ufejlbarlig Sikkerhed mod alle Ulykker; ved ivrige Bønner til hende kunde man opnaa Tilgivelse for de største Fejl og Forbrydelser. Intet Menneske undslog hun sig for at hjælpe, naar han tilstrækkelig angerfuldt anraabte om hendes Forbøn. Gautier fortæller f. Eks., hvorledes en Tyv, som ivrig tilbad Jomfru Maria og anbefalede sig til hende, hver Gang han gik ud at stjæle, tilsidst blev fangen og skulde hænges, men Jomfru Maria holdt „sine hvide Hænder" under hans Fødder, saa at han ingen Skade tog. Eller han fortæller om en Abbedisse, som lod sig forføre og blev frugtsommelig, men som ved sine ivrige Bønner til den hellige Jomfru udvirkede, at denne sendte hende to Engle, der forløste hende og bragte Barnet bort. Eller om en Kvinde i Rom, som ved sin egen Søn fødte et Barn og dræbte det, men som alligevel blev hjulpen af Jomfru Maria, da Forbrydelsen blev opdaget o. s. v. Vi finder ofte Gautiers Fortællinger stridende mod vor Anstændighedsfølelse og vor Retfærdighedssans, men det er ikke Forfatterens Skyld. Han var et Barn af Middelalderen og kunde ikke andet end udtrykke dens Tanker og Følelser; dens Forestillinger om den guddommelige Tilgivelse var nu en Gang anderledes end vore, og dens Anstændighedsfølelse var ikke saa let at saare som vor. Trods alt er

der over Gautiers store Digt et Præg af barnlig Fromhed, en Simpelhed og en Ynde, som ikke kan andet end indtage og røre.

4) La Généalogie Notre-Dame[1]).

Saaledes betitles et Digt, der findes i nogle Pariserhaandskrifter[2]), og som muligvis har Gautier de Coincy til Forfatter, men som endnu ikke er udgivet. I sine 320 Vers beretter det om Marias Fødsel og Trolovelse, om Elisabeth og Zacharias, om Annas forskellige Giftermaal og de tre Søstre Maria.

5) Le Mariage Notre-Dame[3])

er et Digt paa 1312 Vers, som findes i et Haandskrift i Nationalbiblioteket i Paris (Nr. 409), og som for største Delen endnu er uudgivet. Det er mærkeligt ved, at store Stykker af det ordret stemmer overens med et meget udbredt og meget yndet Værk, *Histoire de Marie et de Jésus,* som vil blive omtalt nedenfor[4]). Om det er Forfatteren til *Mariage,* som i Overensstemmelse med Skik og Brug i Middelalderen har tilladt sig at stjæle af det andet Digt, hvad han havde Brug for, eller om det er Afskriveren, som har flettet to oprindelig forskellige Værker sammen, er ikke klart. Saaledes som det foreligger, begynder det med en Skildring af Marias Trolovelse, nøje stemmende med Begyndelsen af *Histoire;* derpaa fortælles, hvorledes Josef og Maria efter Trolovelsesfesten drager til Nazareth med 20 Jomfruer[5]),

---

[1]) Gröber's Zeitschrift IV, 97; Herrig's Archiv LXVII, 74; Reinsch, Die Pseudoevangelien (Halle 1879), p. 76.
[2]) Bibl. nat. 22928 og Ars. 3518.
[3]) Reinsch, Die Pseudoevangelien p. 78—90. Sml. Romania XVI, 233.
[4]) Se S. 40.
[5]) Sml. Pseudo-Matthæus Cap. 8.

om Marias Sammenkomst med Elisabeth, Jesu Fødsel og de tre Søstre Maria.

6) La Conception Notre-Dame[1])

er Titlen paa et uudgivet Digt paa 626 Vers i Manuskript Chartres 51. Det er fra det 14de Aarhundrede; dets Forfatter nævner sig ikke. I en Prolog paa over 200 Vers anklager han sig selv for sine Fejl; efter at han derpaa har fortalt om Joachim og Anna, beretter han tre Mirakler, der alle indeholder en Opfordring til at højtideligholde den 8de December, Dagen for den hellige Jomfrus Undfangelse.

7) La Vie Notre-Dame af Herman de Valenciennes[2]).

Forfatteren fortæller selv, hvorfor han gav sig til at digte om den hellige Jomfru: Da en Juledag en af hans undergivne gejstlige fornærmede ham, greb han i sin Hidsighed en Glød for at kaste den efter ham. I sin Iver mærkede han ikke straks, at han brændte sine Fingre, men den næste Dag følte han en heftig Smerte, der tog mere og mere til; Lægerne kunde ikke hjælpe ham, og han beredte sig allerede paa at dø. Da aabenbarede en Nat Jomfru Maria sig for ham og lovede ham Helbredelse, hvis han vilde „oversætte" Beretningen om hendes og hendes Søns Fødsel, Liv og Død; han lovede det og blev rask. For at holde sit Løfte var det saa, han skrev sine forskellige religiøse Digte, hvori han behandlede Æmner fra Biblen og de apokryphe Evangelier.

---

[1]) Reinsch, Die Pseudoevangelien, p. 76; Bonnard, Les Traductions de la Bible (Paris 1884), p. 235—7.

[2]) Bonnard, Traductions, p. 11—41; P. Meyer i Bulletin de la Soc. des anc. textes 1889, p. 82 ff. og 1894, p. 45 ff. og i Notices et Extraits XXXIV, 1 partie, p. 198 ff.

Disse Digte findes i mangfoldige Haandskrifter, et Bevis paa, i hvor stor en Yndest de stod, og findes dér afskrevne i de forskelligste Kombinationer, snart enkeltvis, snart et Par sammen, ofte forbundne med hverandre til et langt Digt, der bærer Titlen *Histoire de la Bible* eller *Roman de Sapience*. Hvorledes og i hvor mange Dele de bør skilles, er ikke ganske klart; rimeligst er det dog, at de oprindelig udgjorde 4 uafhængige Digte, nemlig, som et Slags Indledning, en Oversættelse af visse Dele af *det gamle Testamente*, derefter et *Vie Notre-Dame*, et Digt om *Passionen* og et *Mort Notre-Dame*. Sikkert er det i alt Fald, at det sidste, la Mort Notre-Dame, er et oprindelig selvstændigt Værk, og det er efter Stillingen i Haandskrifterne overvejende sandsynligt, at ogsaa Passionen er det. I *La Vie Notre-Dame*, hvis berettigede Adskillelse fra den forudgaaende Bearbejdelse af det gamle Testamente derimod kunde være mere Tvivl underkastet, fortælles efter Evangelium de nativitate Mariæ om Marias Fødsel og Trolovelse, endvidere om de tre Søstre Maria og efter Evangelierne om Jesu Fødsel og Virksomhed indtil Besøget hos Simon den spedalske kort før Paaskefesten[1]).

Hvad vi véd om Forfatteren Herman, er meget lidt ud over det, at han er født i Valenciennes; dog synes Angivelser i hans Digte at tyde paa, at han var Søn af ansete Forældre, og at han skrev sine Værker i en ung Alder kort efter den engelske Kong Henrik den andens Død (1189); ligeledes fortæller han os, at han var gejstlig. Hans digteriske Talent er ikke ringe; af sine Kilder forstaar han at vælge de Skildringer, der frembyder særlig dramatisk Interesse; dem behandler han med stort Liv og udstyrer dem med en Mængde Detailler. Den Form, han benyttede til sine Værker, er

[1]) Matth. 26, 6 ff.

forskellig fra den, hvori de fleste andre religiøse Digte er affattede. Medens nemlig disse er skrevne i 8stavelses Vers, der rimer to og to, har Herman brugt Heltedigtenes Form, 10- og 12stavelses Vers, fordelte i „laisses", d. e. Strofer af ulige Længde med kun ét Rim i hver. Af hans Digte, der tilsammen udgjør c. 7000 Vers, er endnu intet udgivet.

II. Legender om Jesu Fødsel og Barndom.

1) La Nativité Notre Seigneur Jésus-Christ et ses Enfances af Gautier de Coincy[1]*).*

Maria var, fortælles der, ikke mer end tre Aar gammel, da hendes hele Adfærd og Optræden allerede var som en voksens. Hun arbejdede og bad hele Dagen igennem, indtil Guds Engle viste sig for hende og bragte hende Føde, og andet end det, der saaledes blev bragt hende af Engle, spiste hun ikke; den Mad, hun fik af Templets Præster, uddelte hun til de fattige. Hendes Ansigt straalede, saa at man næppe kunde taale at se paa det; ofte modtog hun Besøg af Engle, og hvis nogen syg rørte ved hende, blev han straks helbredet. En saadan Jomfru vilde Præsten Abiathar gærne have til Hustru for sin Søn, men da Maria blev spurgt, svarede hun, at hun i sit Hjærte havde lovet Kyskhed, thi det var Gud velbehageligt. Dette Svar bragte „Biskopperne" i Forlegenhed, „thi dengang var det ikke Skik, at nogen levede ugift"; de sammenkaldte Folket, og Josef blev den lykkelige, hvis Kvist blomstrede. Han førte Maria til sit Hus, og sammen med hende fulgte fem Jomfruer fra Templet; „for at de ikke skulde spilde Tiden", gav

[1]) Herrig's Archiv LXVII, 233—58.

Præsterne dem alle Slags Tøjer med sig. Da Maria af disse Tøjer valgte Purpuret for at forfærdige et Forhæng til Templet, spottede de andre hende, fordi hun, den yngste, var ubeskeden nok til at vælge det vanskeligste og ærefuldeste Arbejde, og haanende kaldte de hende „Dronningen for Jomfruer". Men i det samme stod en Engel for dem, som sagde, at deres Ord skulde være en Spaadom, der skulde gaa i Opfyldelse, og alle kastede sig da paa Knæ for Maria og bad hende tilgive dem deres ukærlige Tale.

Da Maria en Dag stod ved Brønden, viste en Engel sig for hende og sagde: „Maria, du er velsignet, thi Gud tager Bolig i dit Hjærte." Og paa den tredje Dag derefter sendte Gud hende atter sin Engel; hun blev forskrækket, men Englen sagde: „Frygt ikke, Maria, thi du har fundet Naade for Gud, og du skal føde Guds Søn."

Da dette skete, var Josef beskæftiget i Kapernaum i sit Haandværk som Tømrer, men efter ni Maaneders Forløb vendte han hjem og fandt sin trolovede frugtsommelig. I sin Sorg besluttede han at flygte bort, men en Engel befalede ham at tage hende til Ægte, thi det, hun skulde føde, var af den hellig Aand. Imidlertid havde Rygtet om Marias Svangerskab udbredt sig, og baade hun og Josef førtes for Biskoppen, som dadlede dem, fordi de havde syndet mod Guds Lov. I Templet fandtes et Kar med helligt Vand (iave Dieu), hvilket havde den Egenskab, at hvis nogen nægtede en Synd, han mistænktes for at have begaaet, skulde han drikke deraf og gaa syv Gange rundt om Altret, saa vilde der, hvis han havde løjet, vise sig et Tegn paa hans Ansigt[1]). Denne Prøve blev det besluttet at anvende paa Josef

[1]) Sml. 4de Mosebog 5, 14. Se ogsaa Hoffmann, Das Leben Jesu nach den Apokryphen (Leipzig 1851), p. 96.

og Maria, da de erklærede sig uskyldige i det, de anklagedes for. En stor Menneskeskare samlede sig for at overvære Gudsdommen, og alle var overbeviste om Parrets Brøde, men til alles Forbavselse viste det sig, at de var uskyldige. Da ansaa nogle Maria for hellig, andre talte ondt om hende, men Maria, som mærkede, at nogle endnu mistænkte hende, stod frem og sagde med høj Røst: „Gud er mit Vidne, at jeg ikke har omgaaedes nogen Mand, thi jeg har allerede i min Barndom aflagt det Løfte, at jeg vil forblive ren for ham, til hvem jeg ene sætter min Lid." Nu troede alle hende; man kyssede hendes Fødder og bad hende om Tilgivelse, og en stor Skare Jomfruer fulgte hende til hendes Hus, syngende og takkende Gud.

Kort Tid efter udgik der Befaling om, at alle skulde skrives i Mandtal, og Josef maatte altsaa drage med Maria til Bethlehem. Paa Rejsen havde hun et Syn: det forekom hende, at hun saa' to Folk for sig, det ene grædende, men det andet i stor Glæde. Hun fortalte det til Josef, som svarede hende haardt: „Ti stille, brug ikke overflødige Ord, men sid rolig paa dit Dyr, at du ikke skal falde af[1])." Men i det samme stod der hos dem en Engel i lange, hvide Klæder, som sagde til Josef: „Hvorfor kalder du det overflødige Ord? Det Folk, hun saa' græde, er Jødernes Folk, og det Folk, som glædede sig, det er dem, der vil tro paa Gud; nu er den Tid fuldkommen, da alle Folk skal velsignes i Abrahams Sæd." Og han befalede Dyret at stanse og Maria at stige af, og derpaa førte han hende ind i en mørk Grotte,

[1]) Gautier har anset det for nødvendigt at undskylde Josefs ublide Ord: „Saaledes var nu hans Maade, og saaledes er det med mange Folk, at de taler hverken smukt eller pænt, men haardt. Men nogen trofastere og bravere Mand kunde man ikke finde, det er sikkert."

som øjeblikkelig fyldtes med det klareste Lys. Her fødte hun sin Søn, og straks kom Englene og tilbad ham og sang: „Ære være Gud i det høje."

Josef var imidlertid gaaet bort for at søge en Fødselshjælperske og kom tilbage med to, Salome og Zelomi. Da de saa' Lyset i Grotten, turde de næppe gaa derind, men tilsidst tog dog Zelomi Mod til sig. Til sin Forfærdelse fandt hun, at Maria endnu var Jomfru, og med høj Røst udraabte hun: „Herre, hav Medlidenhed med mig; naar er dette før sket, at en Jomfru er Moder?" Salome, som stod udenfor, hørte dette Raab, og med de Ord, at det vilde hun ikke tro, før hun selv saa' det, kom hun løbende ind, men paa Grund af hendes Vantro visnede hendes Haand, da hun berørte Maria. Grædende bad hun: „Herre, hav Medlidenhed med mig, du véd, at jeg altid har tjent dig og hjulpet de fattige", og i samme Øjeblik stod en Engel ved hendes Side, som sagde: „Gaa hen og tilbed Barnet og rør ved det, saa vil det helbrede dig." Salome adlød, og straks blev hendes Haand rask. Hurtig ilede hun da ud af Grotten, og alle Vegne fortalte hun, hvad hun havde sét og erfaret, og mange, som hørte hende, troede. Men Hyrderne, der havde været paa Marken om Natten, erklærede, at de ved Midnat havde sét en Skare Engle, der priste Gud og forkyndte, at Verdens Frelser var født, og en Stjærne, større end nogen af dem, man tidligere havde sét, skinnede over Grotten fra Aften til Morgen; den betød, sagde Profeterne i Jerusalem, at Jesus, Marias Søn, Verdens Frelser var født.

Den tredje Dag efter Jesu Fødsel forlod den hellige Familie Hulen og tog Ophold i en Stald, hvor Jesus blev lagt i en Krybbe; derefter drog de til Bethlehem. Om Jesu Omskærelse, Fremstillelse i Templet og Tilbedelse af Simeon og Anna, om de hellige Vismænds

Besøg og Barnemordet fortælles i Overensstemmelse med Evangelierne [1]).

Efter Herrens Befaling drog Josef med Maria og Jesus til Ægypten, og sammen med dem var der tre smaa Drenge og en lille Pige. Paa Vejen kom de til en Hule og stansede for at hvile sig; Maria satte sig ned med Jesus paa Skødet. Da kom pludselig en Mængde Drager ud af Hulen, og Børnene skreg højt af Rædsel, men Jesus steg ned fra sin Moders Skød og stillede sig foran Uhyrerne, der tilbad ham og veg bort. Hans Forældre var i stor Angst, men Jesus sagde til dem: „Frygt ikke og betragt mig ikke som et Barn, jeg er „de parfait âge", og alle de vilde Dyr maa ydmyge sig for mig." Ogsaa Løver og Leoparder tilbad ham, og hvorsomhelst de drog frem, gik Dyrene foran dem med bøjede Hoveder og viste Vej; først var Maria bange for dem, men Jesus saa' hende i Ansigtet og sagde: „Frygt ikke, Moder, de kommer ikke for at skade, men for at tjene dig." Og de vilde Dyr gik rolig blandt Kvæget uden at gøre det Skade, saaledes at Profetens Ord blev opfyldt: Ulven vil æde sammen med Lammet.

Paa den tredje Dag af Rejsen blev Maria træt, og man gjorde derfor Holdt under et Palmetræ. Maria saa', at Træet var fuldt af Frugter, og ønskede sig nogle af dem, men Josef svarede hende: „Du sér jo, at de ikke er til at faa, jeg tænker mere paa, at vort Vand er sluppet op." Da befalede Jesus, som sad paa sin Moders Skød, Træet at bøje sine Grene ned og byde hende af sin Frugt. Det adlød straks og forblev i sin Stilling, indtil Jesus befalede det at rejse sig igen og lade en Kilde vælde frem af sine Rødder til Vederkvægelse for de rejsende og deres Kvæg. Da de den næste Dag brød

[1]) Lucas 2, 21—38 og Matth. 2, 1—18. Gautier har her indskudt en Betragtning over Nytten af at faste.

op, vendte Jesus sig til Palmen og sagde: „Til Løn for, at du har tjent min Moder, befaler jeg, at en af dine Grene skal plantes i Paradiset", og en Engel viste sig, tog en Kvist af Træet og fløj mod Himlen med den, men af Forfærdelse faldt alle om som døde.

Senere blev Josef træt af Vejen og klagede over Udmattelse og Hede, men Jesus sagde til ham: „Frygt ikke, jeg skal forkorte Vejen for eder, saa at I i denne ene Dag skal tilbagelægge, hvad I ellers vilde være 30 Dage om." Og medens han endnu talte, saa' de allerede til deres store Glæde Ægyptens Bjærge og Byer. De drog ind i Byen Sotyren, og da de ikke kendte nogen, de kunde bede om Herberge, gik de ind i Templet, hvor Indbyggernes Afguder var opstillede, men i samme Øjeblik som den hellige Jomfru traadte ind med Barnet i sine Arme, faldt alle disse til Jorden og knustes. Dette meddeltes Afrodisius, den øverste i Byen, og han ilede til sammen med mange Ægyptere for at straffe de formastelige, men da han saa' Barnet, tilbad han det og opfordrede sit Følge til at gøre det samme, og alle Folk i Sotyren gav sig til at tro paa Jesus. Ikke længe boede den hellige Familie i Ægypten, saa kom en Engel til Josef, som bød ham at drage hjem igen.

— Gautier de Coincy har til dette Digt benyttet Pseudo-Matthæus' Evangelium. Som man ser, gaar imidlertid hans Fortælling ikke længere end til Hjemkomsten fra Ægypten (Originalens 25de Kapitel), og rimeligvis har der derfor foreligget ham et Haandskrift, som kun indeholdt den første Del af Evangeliet, og hvortil den anden, oprindelig selvstændige, Del, der fortæller en Række ofte ret smagløse og latterlige Barndomsmirakler, endnu ikke var bleven føjet. Han oversætter sin Kilde temmelig tro, kun hist og her tillader han sig selvstændige Indskud af satirisk eller belærende Art. Et andet Værk af Gautier er tidligere omtalt, nemlig hans *Nativité Notre-*

Dame, der er en Oversættelse af Evangelium de nativitate Mariæ. Det er interessant at lægge Mærke til, hvorledes de to Værker kompleterer hinanden: hvad Forfatteren i sin Beretning om Jomfru Marias Fødsel allerede har fortalt, forbigaar han i Digtet om Jesu Fødsel og Barndom; derfor har han i dette helt udeladt de 5 første Kapitler af Pseudo-Matthæus, der handler om Joachim og Anna, og kun kortelig omtaler han Marias Trolovelse, som han tidligere udførlig havde skildret.

2) Histoire de Marie et de Jésus[1]).

Dette Digt er i flere Henseender et af de interessanteste af Arten, men det trænger til en langt mere indgaaende Undersøgelse, end det hidtil har været Genstand for, og end der her kan blive det til Del. En saadan Undersøgelse maatte først og fremmest gaa ud paa at konstatere dets originale Form. Det findes nemlig i en Del Haandskrifter, der indbyrdes frembyder meget store Forskelligheder, dog saaledes, at der ikke kan være Tvivl om, at det oprindelig er samme Digt. Forholdet kompliceres endnu, dels derved, at store Stykker af det ordret er blevne optagne i det ovenfor omtalte *Mariage Notre-Dame*, dels ved at Afskrivere har tilladt sig at indflette Dele deraf i Waces' og Herman de Valenciennes' Digte for at kompletere disses Beretninger[2]). Hvad dets Indhold angaar, har det en anden Karakter end de tidligere analyserede Digte af Wace og

[1]) Revue des langues romanes, 3 série, XIV p. 118 ff. (Vers 851—2864), sml. 4 série, II p. 308 ff.; Romania XVI, 44—47, 218—21, 232: Notices et Extraits XXXIII, 1 partie, 48 ff. Se ogsaa Reinsch, Die Pseudoevangelien p. 42—74 og Bonnard, Traductions, p. 183—5, 188 og 227—32. — Det er P. Meyer, der har givet Digtet dets Navn.

[2]) Se ovenfor S. 20.

Gautier de Coincy. Medens disse er mer eller mindre tro Oversættelser af deres respektive Kilder, behandler *Histoire* de kendte Legender paa en ganske anderledes selvstændig Maade; desuden indeholder det Fortællinger, hvis Kilder ikke findes i de gængse apokryphe Evangelier, men maa søges andre Steder, for saa vidt som man i det hele taget kender dem. Mere end Wace's og Gautier's Digte har det en folkelig Karakter, og det bærer fremfor nogen anden Legendedigtning Præget af at være blevet til for at fremsiges for Almuen paa Torve og Gader. Netop dette giver det en vis Charme, men hertil kommer, at dets Digter, om hvem vi for øvrigt aldeles intet véd, virkelig har været en poetisk begavet Mand; hans Beskrivelser er livlige og dramatiske, og han mangler hverken Følelse eller Fantasi. Han kendte Wace's *Conception*, og efter Tidens Skik undsaa han sig ikke ved at optage adskillige Vers deraf ordret i sit Digt.

Histoire de Marie et de Jésus findes i Haandskrifterne oftest som Fortsættelse til Digtet om Fanuel og er selv ofte i Slutningen sammensmedet med et Digt om Jesu Lidelse og Død[1]), saaledes at de tre oprindelig adskilte Værker danner en sammenhængende „histoire sainte"; undertiden er hertil atter knyttet et Digt om Marias Himmelfart[2]). Det var meget afholdt og udbredt og har udøvet en ikke ringe Indflydelse paa den franske Literatur i Middelalderen. Saaledes staar visse Mysterier om Marias Ægteskab og Jesu Fødsel tydeligvis i Afhængighedsforhold til det og gengiver det undertiden næsten ordret[3]). Geffroi de Paris har gjort udstrakt

[1]) Se nedenfor S. 71.

[2]) Se nedenfor S. 85.

[3]) Det er særlig Tilfældet med det af Jubinal, Mystères inédits du XV siècle, t. II, 1—78 udgivne og med et provençalsk Mysterium, se Rom. XIV, 498 og XVI, 71.

Brug af det til sin store Kompilation *La Bible des sept états du monde,* forfattet 1243[1]). Endvidere har Philippe Mousket (død 1282) benyttet det til en kort Gengivelse af Fortællingen om Marias Ægteskab i sin *Chronique rimée*[2]), og endelig er det i sin Helhed, omsat til Prosa, blevet optaget i *Myreur des Histors*, en stor historisk Kompilation af Jean des Prez eller d'Outremeuse, som var Kannik i Liège og døde 1399[3]).

Digtet forefindes som sagt i Haandskrifterne i forskellige Affattelser, der indbyrdes frembyder meget store Uligheder. Det er forøvrigt en Skæbne, det deler med flere andre Digte om Maria og Jesus, men intet synes dog at være blevet omformet i den Grad som dette. Det er blevet udgivet efter et enkelt Manuskript (i Montpellier)[4]), og ganske vist frembyder denne Udgave langt fra den originale Form, men vi er dog nødte til at holde os til den, naar vi nøjere vil undersøge de ofte interessante Fortællinger, Digtet indeholder. Af Angivelser andre Steder vil vi tillige være i Stand til, i alt Fald paa nogle Punkter, at gøre os et Begreb om Afvigelserne i andre Haandskrifter. Som det foreligger trykt, udgør det henved 2000 Vers, og det synes at være forfattet i Begyndelsen af det 13de Aarhundrede.

Da Maria var 13½ Aar, fortæller det[5]), gik hun en Dag ind i Templet for at bede. Just som hun sad dér med sin „psautier" paa Skødet, aabnede Himlen sig, og Englen Gabriel steg ned for at bebude Jesu Fødsel; ligesom en Solstraale gaar gennem en Rude uden at

---

[1]) Bonnard, Traductions, p. 42 ff.
[2]) publ. par le Baron de Reiffenberg, Bruxelles 1840 (Vers 10520—75).
[3]) publ. p. la Commission royale d'histoire de Belgique.
[4]) af Chabaneau i Revue d. langues rom., l. c.
[5]) Andre Haandskrifter begynder allerede ved Fortællingen om „Marias Ofring".

gøre den nogen Skade, saaledes tog ogsaa Jesus Bolig i Jomfru Maria og lod sig føde af hende. Paa den Tid var det Lov, at hvis nogen ugift Kvinde fødte, skulde hun stenes, men nu skal vi høre, hvorledes Gud befriede Maria derfor. I Templet, hvor mange Folk var samlede, lod der sig høre en Stemme, som befalede, at hun skulde giftes bort. Da samledes „li baron et l'evesque de la cité" for at holde „parlement" om, hvad de skulde gøre, og det blev besluttet, at man skulde sende Bud omkring og befale alle ugifte at forsamle sig paa en bestemt Dag, saa vilde Gud nok give sin Vilje til Kende. Dette skete, alle ugifte samledes, ogsaa mange fornemme Herrer kom til Stede; egentlig var de blot komne for at more sig, men saa snart de saa' Pigen, var der ikke én, som ikke hellere vilde ægte hende end Kongen af Frankrigs eller Kongen af Tysklands Datter. Ogsaa Josef, en gammel Mand med hvidt Haar og et Skæg, der naaede ham ned paa Brystet, havde adlydt Befalingen; træt og bange for Trængslen holdt han sig tilbage og satte sig paa en Stentrappe for at hvile sig, men først Gadedrengene, siden ogsaa de unge Mennesker kom hen til ham og spottede ham, fordi han, den gamle Mand, vilde være med. Saa gav Biskoppen sig til at tale: han opfordrede alle til at give Almisser til de fattige og bede Gud tilkendegive, hvem han vilde vælge, og han befalede, at enhver skulde tage en Kvist i sin Haand; den, hvis Kvist begyndte at blomstre, skulde ægte Maria. Alle adlød, og saa ivrige var de for at give Almisse, at de tog deres egne Klæder af og gav dem til de fattige, thi enhver vilde stemme Gud gunstig for sig. En ung Fyr, der stod i Nærheden af Josef, og som hele Tiden havde været en af de værste til at spotte ham, gav ham en tør Pind i Haanden; „I faar nok Pigen," sagde han, „for jer passer hun jo, saa bløde Kinder som I har." Mismodig vilde Josef lige til at gaa sin Vej, da saa' han sin tørre Pind grønnes og

blomstre, og en hvid Due kom ned og satte sig paa den; glad viste han Biskoppen den, og Biskoppen viste den igen frem for Folket, men medens han endnu talte, forsvandt den ud af Hænderne paa ham og blev funden hos Maria.

Josef førte derpaa Maria til sit Hjem, men da han var en fattig Mand, maatte han drage ud for at skaffe sig Midler til Bryllupsgildet hos sine Slægtninge. Tre Maaneder var han borte, og da han kom hjem, fandt han sin Hustru frugtsommelig. At han blev vred derover, er ikke underligt, hvilken Mand vilde ikke være bleven det i hans Sted? Han sagde til hende, at nu vilde hun sikkert blive stenet, og at han vilde flygte bort for ikke at blive Vidne dertil, men om Natten aabenbarede en Engel sig for ham, og da Morgenen kom, kastede han sig paa Knæ for Maria og bad: „Tilgiv mig, jeg vidste jo ikke, at du var Guds Moder."

Der fortælles dernæst om Marias Besøg hos Elisabeth[1]). Ordene hos Lucas „Da Elisabeth hørte Marias Hilsen, sprang Fostret i hendes Liv" er blevne til, at den ufødte Johannes, da han kendte sin Herre og Mester, rejste sig op paa sine Fødder, derpaa lagde sig paa Knæ og sagde: „Vær velkommen, du, som har givet mig Kraft til at bevæge mig; nu véd jeg, at du er Gud, der er kommen for at frelse sit Folk[2])."

---

[1]) Svarende til Lucas 1, 39—41 og 58—64.

[2]) Dette er blevet udviklet endnu videre i et Haandskrift i British Museum (Add. 15606, se Rom. XVI, 238); her svarer Jesus paa Johannes' Hilsen, og der føres en hel Samtale mellem de to ufødte. Det, at et Barn taler, før det er født, er forøvrigt et temmelig almindeligt Træk i de forskellige Sagn. I Tristan de Nanteuil beskyldes en gejstlig for at have forført sin Biskops Niece og dømmes til Baalet, men Barnet raaber fra Moderens Liv, at han er uskyldig, og frelser ham derved fra Døden. Før den hellige Patricius drog til Irland, hørte han de irske Mødres

6 Dage efter at Johannes var født, lod Kongen af Jerusalem udgaa Bud om, at han vilde holde Ting (cort) i Bethlehem „for at høre om de Love, som de havde i deres Land, og hvorledes de styrede Byerne“ [1]). Ogsaa Josef og Maria maatte da begive sig til Bethlehem, og medens Maria hvilede sig paa en Sten ved Indgangen til Byen, gik Josef omkring for at søge Herberge. Han kunde imidlertid intet faa paa Grund af den store Mængde Mennesker, der var kommen sammen, og maatte med uforrettet Sag vende tilbage til Maria. Saa gik de ind i Byen sammen for at sé, om ikke gode Mennesker vilde have Medlidenhed med dem og skænke dem Husly, og paa Gaden mødte de en ung Pige, en rig Mands Datter, som vor Frue bad om et Sted til Natteleje. Pigen spurgte sin Fader, men denne svarede, at hele hans Hus var optaget af Gæster, og kun Stalden var tilbage. Dér fik de da Lov at opholde sig, og Datteren, der hed Anastasia og manglede Hænder, sørgede godt for dem. Da de havde spist, faldt Mørket paa, men Gud sendte dem tre tændte Guldkandelabre, „som gav stærkt Lys fra sig, ligesom Solen om Morgenen, naar den spreder sit Skær over Engen“. Den ene af disse tre Kandelabre brænder nu baade Nat og Dag foran St. Sofias Alter, de to andre er i Mekka, hvor de brænder for Sarrasenernes Guder, Mahomet og Apollin [2]). Ud paa Natten vækkede Maria Josef og bad ham kalde paa Anastasia, thi nu var Timen kommen, da hun skulde føde. Jesus blev født, og Ana-

---

Børn kalde paa sig over Havet. De orientalske kristne fortæller, at Jesus selv forkyndte sin Moders Uskyld og bebrejdede Josef hans Mangel paa Tro o. s. v. Se forøvrigt Mélusine IV.

[1]) Fra dette Sted af afviger Manuskript Grenoble 1137 fuldstændig fra de andre Haandskrifter; se Rom. XVI, 218.

[2]) Disse Kandelabre genfindes efter Chabaneau i Digtet Fouque de Candie. Hvorfra de stammer, vides ikke.

stasia, der var glad ved det lille Barn, vilde løfte det op med sine to Armstumper, men sé, da gav Gud hende Hænder, smukke og hvide som Blomster, og med dem svøbte hun Barnet og lagde det i Krybben. Da hun senere kom tilbage til sin Fader, der var „archeprestres et de cele loi mestres", spurgte denne hende forbavset, hvem der havde givet hende Hænder. Hun svarede: „Frelseren, som nu er født." Ypperstepræsten blev ude af sig selv af Raseri ved at høre dette, og i sin Grusomhed vilde han endog hugge begge Hænderne af hende igen, men i samme Øjeblik blev han blind og fik først Synet tilbage, da han lovede at tro paa Jesus og Maria[1]).

Paa den Dag, da Jesus fødtes, steg en Engel ned fra Himlen, som priste Gud og med høj Røst udraabte Budskabet om hans Fødsel[2]), og saa stærk var den skinnende Klarhed, at den endogsaa naaede ned til Helvede, hvor alle „Guds Venner" glædede sig, men Djævlene forfærdedes[3]). Ved Jesu Krybbe var der to Dyr, en Ko og et Muldyr; Koen søgte med sine Horn at dække vor Herre til, medens Muldyret bestræbte sig for med sine Tænder at faa Dækket af ham igen[4]). Og Koen betyder den nye Lov, som sejrer over den gamle, Muldyret derimod er Tegn paa den gamle Lov og paa den Røver, som hang paa Korset ved Jesu Side, og som

---

[1]) Legenden om Anastasia er fortalt paa en noget anden Maade i andre Haandskrifter (se Rom. XVI, 240 og Notices et Extraits XXXIII, 1, 52). Dens direkte Kilde kender man ikke, men den er sikkert afledt af Fortællingen om Salome i Protevangeliet Cap. 20 og Pseudo-Matthæus Cap. 13 (se ovenfor S. 37).

[2]) Sml. Lucas 2, 9—11.

[3]) Sml. Evang. Nicodemi Cap. 18; her er det ved Jesu Død, at Lyset trænger ned i Dødsriget.

[4]) Beror paa Habakuks apokryphe Profeti: In medio duorum animalium cognosceris.

ikke vilde anraabe om Barmhjærtighed. Dismas og Gestas hed de to Røvere, som siden blev korsfæstede ved Siden af Jesus[1]); de var Kammerater og delte det Bytte, som de røvede fra vejfarende Folk i Skoven, men Dismas var „de grant carité", han ernærede sin gamle Moder og gjorde aldrig fattige Folk nogen Fortræd, gav dem derimod af sit Bytte alt, hvad han ikke selv brugte, derfor opnaaede han ogsaa Tilgivelse paa Korset.

Ved Jesu Fødsel skete der store Undere: I Rom blev Tiberen til Olie[2]), og i Jerusalem løb et Dyr omkring i Byen og raabte, at Jesus var født[3]). Da Herodes hørte dette og saa' den skinnende Stjærne, blev han bange og sendte sine Folk ud for at opsøge Barnet; han lovede, at den, som kunde finde det, skulde blive hans „mestre chamberlenc" og faa store Gaver. Imidlertid havde de tre østerlandske Konger hver fra sit Land set Stjærnen og var dragne ud for at opsøge „le seignor des rois"; paa Vejen traf de sammen og kom efter Stjærnens Anvisning til Jerusalem. Ved Byens Port blev de stansede af 10 bevæbnede Riddere, der førte dem for Herodes, og paa dennes Spørgsmaal om, hvem de var og hvorfra de kom, svarede de, at de var Konger, og at deres Navne var Melchior, Jaspar og Baltazar[4]). Den følgende Fortælling (om Østerlændernes

[1]) Navnene Dismas og Gestas stammer fra Evang. Nicod. Cap. 10.

[2]) Denne Fortælling findes allerede hos Kirkefaderen Hieronymus (Genes. Cap. 7) og efter ham i Petrus Comestors (d. 1179) berømte Historia scholastica og i Legenda aurea.

[3]) Kilden til dette Sagn kendes ikke. — Mange andre Undere end de to her nævnte sagdes at være foregaaet ved Jesu Fødsel; se Hoffmann, Leben Jesu p. 110.

[4]) Om disse Navne se Hartmann, Ueber das altspan. Dreikönigsspiel (Bautzen 1879). De synes at være af persisk Oprindelse og er først blevne brugte i Europa efter 1158,

Tilbedelse, om Simeon og om Barnemordet i Bethlehem) stemmer i Hovedtrækkene med Evangeliernes Beretning [1]), dog med Udvidelser og Forklaringer; „le massacre des innocents" er skildret meget livlig og udførlig [2]).

Medens Herodes lod de smaa Børn dræbe, aabenbarede en Engel sig for Josef om Natten og befalede ham at drage til Byen Pantapolus i Ægypten. Han stod da straks op, satte sin Hustru og Barnet paa et Muldyr og begav sig paa Vej, men alle Byens Porte var bevogtede af „barons, tot ferarmés", og de gik forgæves fra den ene til den anden uden at kunne slippe ud. Tilsidst kom de til en Port, som bevogtedes af Dinas, og han fattede Medlidenhed med dem, da Josef sagde, at de var fattige Folk, som maatte drage hen at søge deres Underhold andre Steder [3]); saaledes kom de ud og begav sig „droit en Egipte". Da de kom til Pantapolus, skete et Under, thi idet de drog ind i Byen, knustes alle de Gudebilleder, som Jøderne (!) havde i deres Huse, og forbavsede spurgte Jøderne hverandre, hvad det vel kunde være Tegn paa: „Der maa være født en Herre paa Jorden, som har voldet dette" [4]). I den By blev den hellige Familie længe, og Jesus legede med Jødernes Børn. En Dag kom de med deres Drikkebægre i Haanden

---

i hvilket Aar man foregav at finde de hellige tre Kongers Lig i Milano.

[1]) Lucas 2, 22—28 og Matth. 2, 1—19.

[2]) I Ms. 1533 i Nationalbibliotheket i Paris findes efter Bonnard, Traductions, p. 229 her indskudt en Fortælling om en ung Pige „qui, ne pouvant avoir d'enfant, en fit un de cire qui prit vie, quand elle lui mit la mamelle dans la bouche, et qui est tué par les gens d'Hérode."

[3]) Kilden til denne Fortælling kendes ikke, muligvis er den en Tilsætning af Forfatteren selv.

[4]) Dette Mirakel findes ogsaa i Ms. 1533, men i en ganske anden Redaktion. Den oprindelige Kilde er vel Pseudo-Matthæus Cap. 23—24 (se ovenfor S. 39).

sammen til en Kilde for at drikke, og midt i Kilden var en Sten, mod hvilken Jesus kastede sit Bæger. Det vendte uskadt tilbage til ham, men da de andre Børn vilde gøre ham det efter, gik deres Skaaler itu[1]). Grædende løb de til Maria for at klage, og hun bad sin Søn om at lade dem i Fred, men han svarede: „Der vil komme en Dag, da de vil hænge mig paa Korset og slaa mig og gennembore mine Hænder og Fødder og min Side; derfor vil jeg hævne mig paa dem, og imorgen skal jeg spille dem et Puds, der vil komme dem dyrt at staa.“ Den næste Dag samlede han ogsaa sine Legekammerater og førte dem ind i et Hus, hvor Solen skinnede gennem nogle Aabninger; dér steg han op paa Solstraalerne og gik frem og tilbage paa dem, men da de andre Børn vilde prøve det samme, faldt de ned og slog sig fordærvet[2]).

Endelig døde Kong Herodes, og han døde skrækkelig.

---

[1]) En latinsk Redaktion af denne Legende er funden i et Haandskrift af Pseudo-Matthæus, hvoraf der gives Uddrag i Reinsch, Die Pseudoevangelien p. 7 ff.; den ender dog med, at Jesus gør de itubrudte Bægre hele igen. Under en ganske anden Form findes den i Ms. 1533: Den hellige Familie kom til Byen Orion; paa Vejen bøjede Træerne sig for dem, Dyrene holdt op at æde, de smaa medfat die, Fiskene i Vandet svømmede op paa Strandbredden for at se Jesus, og Afgudsbillederne styrtede omkuld. I Orion opholdt de sig, indtil Jesus var 7 Aar, og her fik de Besøg af Elisabeth og Johannes. En Dag, da Byens Børn legede sammen med Jesus og Johannes, blev de tørstige og gik hen til en Kilde for at drikke. De fyldte deres Bægre, men da Johannes hældte sit ud igen, blev Jødebørnene fornærmede over, at han plumrede Vandet, og en af dem stødte ham ud. Da blev Jesus vred, tog deres Bægre fra dem og slog dem i Stykker mod en Sten, men da Børnene græd, ynkedes han over dem, lod dem samle Skaarene sammen og gjorde dem hele igen.

[2]) Ogsaa dette Mirakel findes i det ovenfor omtalte Haandskrift af Pseudo-Matthæus; se Reinsch p. 10.

Angreben af de forfærdeligste Sygdomme sendte han Bud efter sit Lands Læger, men da de ikke kunde hjælpe ham, lod han dem alle henrette, og en Nat kvalte han endog i sit Vanvid sin Hustru og to af sine Børn. Det tredje Barn, Sønnen Archelaus, undkom nøgen og barfodet, og da han blev Konge, lod han sin Fader gribe og kaste i kogende Bly med Hovedet nedad [1]). Josef vendte da paa Guds Befaling tilbage til Bethlehem (Matth. 2, 19—21).

Digtet fortæller derpaa med visse moraliserende Indskud om Jesus i Templet (Luc. 2, 42—49), Apostlenes Kaldelse (Matth. 4, 18—20 og 9, 9), Brylluppet i Kana (Joh. 2), Mængdens Bespisning (Joh. 6, 3—14), Forklarelsen paa Bjærget (Matth. 17, 1—9) og Lazarus' Opvækkelse (Joh. 11, 20—45); det slutter ved Indtoget i Jerusalem (Luc. 19, 29—44).

— Man vil sé, at Digtet, som det her foreligger, gaar meget let hen over Rejsen til Ægypten og kun fortæller ganske enkelte af de mangfoldige Legender, der var i Omløb om Undere, udførte af Jesus som Barn. Selve disse synes endda ikke oprindelig at have tilhørt Digtet, men at være blevne tilføjede af Afskriveren; om en af dem (den sidste) kan man i alt Fald paavise, at den er tagen fra det nedenfor omtalte *Évangile de l'Enfance* [2]). Afskriveren har altsaa ikke været tilfreds

---

[1]) Denne Fremstilling af Herodes' Død kendes ellers ikke. Begivenheden findes fortalt paa en ganske anden Maade hos Petrus Comestor og i Legenda aurea Cap. 10; her kaster nemlig Herodes, da han mærker, at hans Død nærmer sig, de fornemste Jøder i Fængsel og befaler sin Søster at lade dem dræbe i samme Øjeblik, som han opgiver Aanden; sin Søn Antipater lader han henrette. Søsteren adlyder ikke, men frigiver Fangerne. — En Beskrivelse af Herodes' Sygdom findes hos den jødiske Historieskriver Josephus (Bellum judæum 1, 21).

[2]) Se S. 54; Romania XVI, 221.

med Digtets Kortfattethed overfor Barndomsmiraklerne, men har forsøgt at bøde derpaa ved Tilføjelser, hentede andet Steds fra. Som han har ogsaa andre Afskrivere baaret sig ad: én har i sin Kopi indskudt hele *Évangile de l'Enfance*[1]), og en anden har i sin[2]) indflettet fire Fortællinger om Begivenheder, foregaaede paa Vejen til eller i Ægypten, Fortællinger, der for de flestes Vedkommende ellers ikke findes, og hvoraf et Par er smukke. Disse Fortællinger er følgende:

Da den hellige Familie paa Vandringen til Ægypten kom ind i en Skov, sprang pludselig Røveren Dismas frem fra sit Skjul, anfaldt Josef og forlangte hans Penge. Maria anraabte sin Søn om at hjælpe, men denne svarede rolig, at Gud vilde ikke tillade, han kom nogen Skade til, og da Røveren hørte det lille Barn tale saaledes, „anraabte han om Naade for sine Synder, og vor Herre tilgav ham." Han førte derpaa den hellige Familie til sit Hus og sørgede venlig for dem i to Dage. Her vaskede Jomfru Maria sin Søn i en Kilde i Røverens Have, og det Vand, der faldt fra ham ned paa Stenene, blev til de dejligste Blomster. Røverens Moder, som i syv Aar havde været spedalsk, blev sund og rask ved at bade sig i den samme Kilde, og hans syge Barn helbrededes ved at die af Marias Mælk. Jomfru Maria tilberedte ogsaa her af Blomster en Salve, som hun gav Røverens Moder; denne gik siden til Jerusalem for at sælge den, og Maria Magdalene købte den af hende og gav hende derfor en stor Sum Penge, som hun havde „gagné à son corps"; det var den Salve, hvormed hun senere salvede Jesu Fødder[3]). Da endelig den hellige Familie drog videre, tilbød Dismas at ledsage dem, til

[1]) Ms. Grenoble 1137; se Romania XVI, 214 ff.
[2]) Ms. 1533; se Reinsch, Die Pseudoevangelien p. 53 ff.
[3]) Sml. Lucas 7, 37—38. Den „Synderinde", der her omtales, sammenblandes stadig med Maria Magdalene.

de kom i Sikkerhed. Det var midt om Vintren, og Skoven var fuld af Sne og Rim, men saasnart de hellige kom derind, gav alle Træerne sig til at skyde og bære Blomster, Sneen forsvandt, Fuglene gav sig til at synge, og Skovens vilde Dyr ilede til for at tilbede Jesus. Da Røveren saa' dette, faldt han paa Knæ og anraabte om Tilgivelse for sine Synder. Siden bad han om Lov til at bære Barnet; vor Frue gav ham det, og Dismas bar det, til de var komne ud af Skoven, saa gav han det tilbage, tog Afsked og vendte hjem til sin Bolig. Det var ham, som senere blev korsfæstet ved Jesu Side, og til hvem Jesus sagde: „Idag skal du være med mig i Paradiset."

Af denne Legende har man fundet en latinsk Redaktion[1]), men til de tre følgende Fortællinger er Kilderne ukendte.

Josef kom med sin Familie til en Mand, der saaede Korn paa sin Mark. Maria spurgte ham om Vej, og han sagde hende det beredvillig: „Naar I kommer til den Tornebusk, skal I dreje til højre og saa gaa ligefrem, til I kommer til en Flod med en Bro over; paa den anden Side den Flod er I lige saa trygge som Kongen af Frankrig i sit Land, thi dér er saa sikkert, at hvis man kastede sine Penge midt paa Vejen, vilde der ikke mangle en eneste Skilling, naar man kom og hentede dem et Aar efter. Derpaa vil I komme til en By og et Slot, hvis Herskab plejer at lade alle fattige spise hos sig, hvem der vil, og dér kan I opholde eder

[1]) Schade, Narrationes Cap. 26. Ogsaa en græsk Text findes, dog paa visse Punkter afvigende (Tischendorf, Evang. apoc. p. 287, Note). Forøvrigt synes Elementerne til Fortællingen at stamme fra et gammelt arabisk Evangelium infantiæ, oprindelig skrevet paa Syrisk (Tischendorf p. 171—202); i Cap. 23 fortælles her om den gode Røver, i Cap. 5 om Salven og i mange Kapitler om Badevandets lægende Kraft.

et Aar og behøver ikke at frygte for Kong Herodes." Jesus sagde til Josef: „Sig til ham, at hvis der kommer nogle „Riddere" og spørger ham, om han har sét en Mand, en Kvinde og et lille Barn komme forbi, saa skal han svare, at siden han pløjede og saaede sin Hvede, har han ikke sét nogen komme forbi." De drog derpaa videre. Det varede ikke længe, før Herodes' „sénéchal" kom med 100 Ryttere, støjende som en Stormvind, og deres Sværd var blodige af de smaa Børn, de havde dræbt. De spurgte „le predome", om han ikke havde sét en gammel Mand med en Kvinde og et Barn komme forbi; han svarede, som det var blevet ham paalagt, at ingen var kommen den Vej, siden den Gang da han saaede sin Hvede. Og sé, da var Hveden bleven moden, den kunde godt baade høstes og tærskes; Soldaterne saa' paa hverandre og sagde, at det maatte være længe siden, den var bleven saaet, Flygtningene maatte være langt borte, og de opgav Forfølgelsen og vendte om. Men af dette Under kunde Manden sé, at det var Jesus, der var kommen forbi, og han besluttede at drage ud og opsøge ham for at tilbyde ham sin Tjeneste. Den næste Dag forlod han sin Hustru og sine Børn og drog efter vor Herre; han fandt Muldyrets Spor paa Jorden, bøjede sig ned og kyssede dem ydmygt, kom saa tilsidst til Byen og fandt dér den hellige Familie. Han fik Lov at blive hos dem, og vor Herre elskede ham højt og underviste ham i sin Lære:

Messe li chante chascun jor,
On l'apele saint Amador.[1])

Senere kom den hellige Familie til en ægyptisk By, som laa i Krig, og hvis Porte derfor var tillukkede. Man

[1]) Denne smukke Legende er bleven behandlet i den provençalske Folkedigtning; se Damase Arbaud, Chants pop. de la Provence (1864) I, 33 og II, 235.

vilde ikke aabne for dem, men da rejste en død sig op og raabte: „Hvad venter I paa? gaa hen og luk op, Gud vil drage ind hos os.“ Dér opholdt de sig længe. Da de drog videre, saa' de paa Vejen Røveren Yzacar i Færd med at mishandle en Kvinde, hvis Ægtefælle laa død i Nærheden. Maria befalede ham at lade Kvinden i Fred, og han adlød straks, men blev tillige saa forelsket i den hellige Jomfru, at han foreslog hende at skille sig af med den gamle og Barnet og blive hans Veninde. Men Maria gik hen til den døde Ridder og berørte fire Gange hans Ansigt „de sa bele bouche“; da sprang han op, drog sit Sværd og kløvede Røveren lige til Bæltet.

3) Et Digt om Jesus og Maria[1]).

Af et andet Digt om Jesus og Maria, der rimeligvis er forfattet i England i Begyndelsen af det 13de Aarhundrede, og som er skrevet i 12stavelses Vers, fordelte i „laisses“, haves kun ubetydelige Brudstykker tilbage. Disse Brudstykker behandler: Profetierne om Messias og Jomfru Marias Fødsel (efter Evangelium de nativitate Mariæ); Jesu Fødsel; Barnemordet i Bethlehem; Herodes' Død og Jesus i Templet, endelig den i Middelalderen saa udbredte Legende om Korsets Træ.[2])

4) Évangile de l'Enfance[3]).

Efter at Forfatteren har opfordret sit Publikum til opmærksomt at høre paa, hvad han vil fortælle dem om Jesu Barndom: det vil de nemlig have langt større For-

[1]) Romania XVI, 248 ff.
[2]) Se nedenfor S. 75.
[3]) Romania XV, 334—7 og XVI, 221—6; Bonnard, Traductions, p. 185—7 og 237—8. Da Digtet er uudgivet, er Indholdet her gengivet efter Bonnard.

del af end af at høre paa „les romans de diverse gent et des mensonges de cest monde“, beretter han først om Palmetræet, der bøjede sine Grene ned paa Jesu Befaling og om Kilden, der sprang frem fra dets Rødder[1]), og fortsætter derpaa:

Den hellige Familie opholdt sig syv Aar i Ægypten, hvor Indbyggerne dyrkede „Mahom“ og Frondise“. En Dag gik Jesus ind i et Tempel, da faldt alle Afguderne til Jorden, og Frondise kom og skriftede sine Synder for ham; Jesus tilgav ham, i hvilken Anledning Digteren i høje Toner priser Guds Godhed[2]).

En Dag rev en Jøde alle Jesu Garn i Stykker, men faldt straks død om. Jøderne anklagede Jesus for at have dræbt ham og truede Josef med at jage ham og hans Familie bort; paa sin Moders Bøn opvakte Jesus den døde. Da han kom tilbage til sine Garn, fandt han deri 12 Spurve, som han lod flyve, men da det just var Sabbat, klagede en Jøde til Josef over, at han lod sin Søn arbejde imod Loven; en anden slog i sin Vrede Jesus, men faldt straks død om. Da knurrede alle Jøderne og truede atter med at jage Familien bort, hvis Jesus ikke opvakte den døde, som han før havde gjort med en anden; paa Josefs Bøn gjorde Jesus det[3]).

En Lærer Zacharias fik Lov til at undervise Jesus, men denne forbavsede snart ved sin Visdom alle de til-

[1]) Pseudo-Matthæus Cap. 20—21: se ovenfor S. 38.

[2]) Den direkte Kilde til denne Legende kan ikke paavises, men rimeligvis er den afledet af Pseudo-Matthæus Cap. 23—24. Sml. Evang. Arab. Cap. 10.

[3]) Kilden til denne Fortælling er trods store Forskelligheder rimeligvis Pseudo-Matthæus Cap. 26—29. Her er der ikke Tale om „Garn“, men Jesus laver under en Leg ved Jordans Bred af Floddyndet smaa Dæmninger, som en anden Dreng ødelægger. Ligeledes laver han selv de 12 Spurve af Dynd og gør dem levende ved at klappe i Hænderne.

stedeværende, saa at de maatte indrømme „qu'il en sait plus que mestres d'escole".[1])

En Dag var han gaaet ud i Bjærgene sammen med andre Børn, og uden at tage Skade sprang han fra Fjældspids til Fjældspids, medens hans Kammerater brækkede Arme og Ben eller slog sig ihjel. Forskrækket bad Maria ham kalde de døde til Live igen, og han adlød.[2])

En anden Gang befalede Maria sin Søn at gaa hen til en Kilde og hente Vand; Jesus fandt ved Kilden andre Børn, og et af dem slog hans Vandkrukke i Stykker. Da satte han Stykkerne sammen igen, og Krukken blev atter hel.[3])

Der var et Barn, som Jesus holdt meget af, og som altid var sammen med ham. Det syntes Barnets Fader imidlertid ikke om, han pryglede det og lukkede det inde i et mørkt Fængsel. Jesus befriede det ved at trække det ud gennem en lille Aabning, og da Faderen kom for at sé til det, kunde han ikke finde det noget Sted. Fortvivlet beskyldte han Jesus for at have befriet det ved Trolddomskunster, men næppe havde han udtalt Ordet, før han blev blind.[4])

„Li mestre de la juiverie" kom til Josef og befalede ham at sætte sin Søn i Skole hos Læreren Levi; Josef adlød og bragte Jesus derhen. Denne satte imidlertid sine Lærere i Forlegenhed ved at spørge dem, hvorfor Bogstaverne Aleph og Beth kaldes saaledes. En Jøde foreslog at brænde eller korsfæste ham, men Jesus helbredede ved sit blotte Ord alle de syge, og da vovede man ikke at tale til ham mere[5]).

---

[1]) Pseudo-Matthæus Cap. 30.
[2]) Ukendt Kilde.
[3]) Se ovenfor S. 49; sml. Pseudo-Matthæus Cap. 33.
[4]) Ubekendt Kilde.
[5]) Pseudo-Matthæus Cap. 31.

En Gang blev Jesus beskyldt for at have dræbt et Barn, som en anden under Legen havde stødt ned fra et Bjærg; han kaldte da Barnet til Live, og det sagde Navnet paa den skyldige[1]).

Jesus steg en Dag op paa en Solstraale, men da de andre Børn vilde gøre det samme, faldt de ned og slog sig ihjel; Jesus kaldte de døde til Live igen[2]).

Senere kom Jesus i Lære hos en Farver. Her tog han alle de til Farvning indleverede Tøjer og lagde dem i én og samme Farvekedel. Da Mesteren saa' det, klagede han sig og raabte, at han nu var en ødelagt Mand, men da man tog Tøjerne op, fandt man, at hvert enkelt Stykke havde faaet den Farve, det skulde have[3]).

En Dag blev Jesus i en Skov overfalden af en Løve, men han befalede over den, og den tilbad ham. Nogle Jøder havde imidlertid fortalt Josef, at hans Søn rimeligvis var bleven fortæret af vilde Dyr. Josef blev fortvivlet, men Jesus, som vidste alt, ilede til for at berolige ham, og de vilde Dyr fra Skoven fulgte ham. Ved Synet af dem flygtede Jøderne forfærdede, og Jesus skammede dem ud, fordi de ikke som Dyrene kendte og ærede deres Herre[4]).

For tredje Gang kom Jesus i Skole, men i Stedet for at høre paa sine Lærere stod han op og prædikede med den hellig Aands Kraft. Forfærdede faldt hans Lærere for hans Fødder og tilbad ham[5]).

---

[1]) Pseudo-Matthæus Cap. 32. Der mangler her et Mirakel paa Grund af en Lakune i Bonnard's Manuskript.

[2]) Det er dette Mirakel, der er blevet indflettet i Montpellier-Haandskriftet af Histoire de Marie et de Jésus; se ovenfor S. 49.

[3]) Samme Legende findes i Evang. Arab. Cap. 37 (Tischendorf p. 192).

[4]) Pseudo-Matthæus Cap. 35. Der er her atter en Lakune.

[5]) Ps. Matth. 39.

Senere opvakte han en rig Mand, som nylig var død [1]), og i Bethlehem helbredede han et Barn, der var blevet bidt af en Slange [2]). Efter at der derpaa er fortalt, hvorledes han blev glemt i Templet af sine Forældre og senere fandtes i ivrig Samtale med de jødiske Lærere [3]), sluttes der ved Brylluppet i Kana.

— Vi har her en ret fyldig Prøve paa de talrige Mirakelhistorier, der fortaltes om Jesu Barndom. Størstedelen af dem savner alt poetisk Værd, mange er smagløse og latterlige, men dog besidder de Interesse som Vidnesbyrd om, paa hvilken naiv Maade Jesu Guddommelighed blev opfattet.

Det Digt, der foreligger os, indeholder c. 1100 Vers og er bevaret i to Redaktioner, en ældre, hvor Versene som sædvanlig rimer to og to, og en yngre, hvor der er lavet saaledes om paa dem, at de rimer fire og fire uden dog at danne firlinjede Strofer. Om Forfatteren véd vi intet; ganske vist nævnes i et af Haandskrifterne en vis Jean Baynzford, men det er snarere Navnet paa Afskriveren end paa Forfatteren, og naar i et andet Haandskrift Digtet giver sig ud for at være skrevet af Karl den 6te, er det øjensynlig et Falsum. Rimeligvis stammer Værket fra det 13de Aarhundrede. Som vi har sét, kan man til de fleste af Fortællingerne angive Pseudo-Matthæus som Kilde, og det er derfor rimeligt, at der har foreligget Forfatteren en Redaktion af dette Evangelium, men en Redaktion, der var udførligere end den af Tischendorf udgivne. I alt Fald er Stoffet blevet behandlet ret selvstændig. Digtet har nydt den Ære i sin Helhed at blive oversat paa Engelsk [4]).

---

[1]) Ps. Matth. 40.
[2]) Ps. Matth. 41.
[3]) Lucas 2, 43 ff.
[4]) Romania XVIII, 127—31.

5) Et uudgivet Digt[1])

om Jesu Barndom findes i et Manuskript i Turin (L VI 36). Det er efter al Sandsynlighed en Bearbejdelse eller Omskrivning af et provençalsk Digt, som nu er tabt, men hvoraf der findes talrige Citater i Raynouard's Lexique roman. Dette provençalske Digt havde, som man kan se af Citaterne, til Kilde en Redaktion af Pseudo-Matthæus; det fortalte altsaa — og med det det franske Digt, hvorom for øvrigt al anden Underretning savnes — om Marias Forældre, Fødsel og Opdragelse, om hendes Trolovelse og Giftermaal, om Mistanken mod hende og hendes Retfærdiggørelse i Templet, og om Jesu Fødsel og Barndom. De fortalte Barndomsmirakler var omtrent de samme som de, der findes hos Gautier de Coincy og i *Évangile de l'Enfance*, dog var der flere, og Fortællingen fortsattes rimeligvis til Jesu Død[2]).

Et Digt i Manuskript Arsenal 5204, betitlet *Les Enfances Nostre Sire Jhesu Crist* indeholder efter Bonnard[3]) ingen Legender. Om et andet Digt *La Passion Nostre Dame* savnes al nøjere Underretning[4]).

III. Legender om Jesu Lidelse og Død.

De Legender, der knytter sig til Lidelseshistorien, stammer for største Delen fra det berømte Evangelium Nicodemi, et latinsk Værk, som fortæller om Jesu Dom-

[1]) Gröber's Zeitschrift VIII, 429 og 522 ff.
[2]) Det franske Digt synes dog ikke at fortsættes ud over Barndomsmiraklerne.
[3]) Traductions p. 235.
[4]) Stengel, Mittheilungen aus franz. Handschr. p. 20 og Bonnard p. 238.

fældelse, Korsfæstelse og Nedfart til Helvede[1]). Navnet „Evangelium Nicodemi", der først forekommer paa Karl den stores Tid, er opstaaet dels derved, at Nikodemus angives som den, der oprindelig nedskrev Beretningen om Jesu Lidelse og Død paa Hebraisk, dels ved at han i det hele spiller en Hovedrolle i Fortællingen.

Det latinske Evangelium er imidlertid ingenlunde originalt, det er tværtimod en Oversættelse, foretagen i Slutningen af det 5te Aarhundrede efter et græsk Værk, hvilket atter var opstaaet ved Sammenarbejden af to oprindelig adskilte Skrifter. Det ene af disse to Skrifter, Gesta eller Acta Pilati, sandsynligvis forfattet mellem Aarene 361 og 363, indeholdt en Beretning om Passionen, i hvilken der til de kanoniske Evangeliers Fortælling var føjet en Del apokryphe Træk, og som gav sig ud for at være skreven af Nikodemus. Det andet indeholdt to foregivne Øjenvidners[2]) Beskrivelse af Jesu Nedfart til Helvede, hans Sejr over Satan og Befrielse af de fangne; det gik tilbage til et gnostisk Skrift fra første Halvdel af det 3dje Aarhundrede, men var først blevet affattet paa Græsk i Midten af det 4de. Disse to Skrifter blev i Aaret 425 sammenarbejdede til ét af en vis Aeneas eller Ananias, der gav sig ud for at oversætte fra Hebraisk, og hans Bearbejdelse blev i Slutningen af samme Aarhundrede oversat paa Latin. Til den latinske Oversættelse blev der føjet et fingeret Brev fra Pontius Pilatus til Kejser Claudius, i hvilket Pilatus

[1]) Sagnet om Jesu Nedfart til Dødsriget knytter sig til nogle Ord i Peters 1ste Brev 3, 19: han gik bort og prædikede for Aanderne, som var i Forvaring.

[2]) Disse Øjenvidner kaldes Leucius og Carinus. Man har i disse Navne fundet Navnet paa en Forfatter Leukios Kharinos, der var Ophavsmand til mange kætterske apokryphe Skrifter. Sandsynligvis har det oprindelige Værk om Kristi Nedfart til Helvede angivet ham som Forfatter.

indberettede, hvorledes Jødernes Øverste ved falske Foregivender havde faaet ham til at korsfæste Jesus, der var Guds Søn, og hvorledes denne var opstaaet fra de døde og faren til Himmels[1]).

I denne Skikkelse blev Evangelium Nicodemi meget yndet i Middelalderen og bearbejdet mangfoldige Gange paa Vulgærsprogene; hertil bidrog vel ogsaa det, at den sidste Del af det, Carinus' og Leucius' Beretning — hvoraf der for øvrigt foreligger to forskellige Redaktioner — indeholder store poetiske Skønheder. Paa Fransk har vi bevaret tre poetiske Oversættelser, den ene af en vis Chrétien, den anden af André de Coutances, den tredje anonym[2]); men desuden er Evangeliets vigtigste Idé, Jesu Nedfart til Helvede, gaaet over i de fleste Bearbejdelser af Lidelseshistorien.

1) Nikodemus' Evangelium, oversat af Chrétien.

Da Annas, Kaiphas og andre Jøder havde anklaget Jesus for Pilatus, lod denne ham føre frem for sig. Idet han traadte ind i Raadssalen, bøjede alle Fanerne sig for ham, og da Fanebærerne paa Jødernes Klager over, at de havde vist Jesus en utilbørlig Hyldest, svarede, at det var Fanerne, som af sig selv havde bøjet sig, lod Pilatus Jødernes ældste vælge 12 stærke Mænd til at holde Fanestængerne. Jesus blev atter ført ind, men Fanerne bøjede sig og tilbad ham som før. Da Pilatus saa' dette, grebes han af Frygt, og i det samme kom et

---

[1]) Man vil i det hele taget lægge Mærke til den Sympathi, med hvilken Pilatus omtales i Evangelium Nicodemi; Forfatteren fremstiller ham som halvt troende paa Kristus og anende hans Højhed. Denne Forestilling udviklede sig videre, og man naaede endog til at gøre Pilatus til en Helgen.

[2]) G. Paris et A. Bos, Trois versions en vers de l'évangile de Nicodème, Paris 1885.

Sendebud til ham fra hans Hustru Prokla, som lod sige, at han ikke maatte gøre Jesus noget ondt, thi han var retfærdig, og for hans Skyld havde hun lidt meget i Drømme om Natten[1]). Pilatus fortalte Jøderne dette, men de sagde, at det kom af, at Jesus var en Troldmand, og nogle fortalte om ham, at han var født i Hor, men tolv af dem, de fornuftigste, erklærede, at det ikke var sandt, thi de havde været Øjenvidner til, at Maria blev given til Josef. Saa befalede Pilatus de tilstedeværende at gaa ud undtagen de tolv; dem spurgte han, hvorfor de andre vilde have Jesus dømt, og de svarede: „De er vrede paa ham, fordi han helbreder syge paa Sabbaten."

De følgende Forhandlinger for Pilatus og Korfæstelsen stemmer nogenlunde med Evangeliernes Beretning, dog fortælles, at Nikodemus traadte frem og holdt en Forsvarstale for Jesus. Jøderne blev meget opbragte, erklærede ham for en Discipel af Nazaræeren og skar Tænder imod ham, men Pilatus dadlede dem: „Denne Mand taler Sandhed." Og nogle af dem, som Jesus havde helbredet, traadte frem og vidnede for ham, andre sagde, at han var en Profet, og at de onde Aander var ham underlegne, atter andre fortalte om Lazarus. Men det hjalp intet, Jesus blev ført ud og korsfæstet mellem de to Røvere Dismas og Gestas[2]). Den Soldat, som stak ham i Siden med sit Spyd, hed Longinus[3]), og Josef af Arimathia forlangte hans Lig og begravede det.

---

[1]) Sml. Matth. 27, 19.

[2]) Ogsaa andre Navne paa de to Røvere findes; se Hoffmann, Leben Jesu p. 178.

[3]) Undertiden er det den romerske Høvedsmand, som kaldes Longinus, men i Reglen er det som her Soldaten med Lansen. Se forøvrigt Lipsius, Die Pilatus-Akten (Kiel 1886), p. 38. Om Longinus opstod senere en Legende, se nedenfor S. 82.

Men Jøderne efterstræbte baade Josef af Arimathia og Nikodemus og de tolv og alle andre, der havde forsvaret Jesus. Nikodemus traadte frimodig frem for dem i Synagogen og spurgte dem, hvor de turde vove at komme dér efter det, de havde gjort; ham truede de, men Josef greb de, og da Sabbaten forbød at gøre noget imod ham, kastede de ham i Fængsel, truende med at kaste hans Lig ud til Føde for de vilde Dyr. De forseglede Døren og stillede Vagt foran, men da de Dagen efter indfandt sig for at raadslaa om, hvad Straf han skulde lide, var han sporløst forsvunden. Medens de endnu sad sammen i Synagogen og drøftede dette, kom nogle af Vagterne fra Jesu Grav til dem og fortalte dem om Jesu Opstandelse; dem gav de Penge, for at de skulde sige til Folket, at hans Disciple havde stjaalet hans Legeme om Natten. Men der kom ogsaa tre Mænd fra Galilæa, som fortalte, at de havde sét Jesus sidde paa Oliebjærget, talende med sine Disciple, hvorefter han pludselig var faren til Himmels; ogsaa dem gav de øverste Penge, for at de skulde holde skjult for Folket, hvad de havde sét, og sendte dem derpaa ud af Staden.

Raadet kom derefter sammen, og alle klagede højlydt over, hvad der var sket. Annas og Kaiphas trøstede dem med, at Krigsfolkene ved Graven, der af dem havde ladet sig bestikke til at tie stille, vel ogsaa havde ladet sig bestikke af Kristi Disciple til at fortælle om hans Opstandelse. Da stod Nikodemus frem og sagde, at Folkene fra Galilæa var paalidelige Mænd; man burde undersøge, om Jesus virkelig ikke var til at finde, og sende Folk ud for at lede efter ham overalt. Det vedtoges; man sendte Krigsfolk ud til alle Sider, men intet Steds fandt man Kristus, derimod opdagede man, hvor Josef af Arimathia var. Saa snart de øverste hørte dette, skrev de et Brev til ham, hvori de bad ham tilgive, at de havde baaret sig saa slet ad imod ham, og

opfordrede ham til at komme tilbage og fortælle, hvorledes Gud havde frelst ham; syv af hans bedste Venner sendte de til ham med dette Brev. Og den næste Dag drog Josef til Jerusalem, hvor Folket modtog ham med stor Ærbødighed; han optoges i Nikodemus' Hus, og her kom Ypperstepræsterne og de øverste til ham, og bad ham forklare, hvorledes han var bleven frelst. Han fortalte da, at da han Natten efter Sabbaten laa i Bøn, blev pludselig Huset løftet op, og han saa' Jesus komme som i et Lyn; af Skræk faldt han til Jorden, men Jesus løftede ham op, tørrede Angstsveden af hans Pande, kyssede ham og sagde: „Betragt mig og sé, hvem jeg er! jeg er Jesus, hvem du begravede." Og da Josef kun ansaa ham for et Genfærd og bad ham vise sig det Sted, hvor han havde lagt ham, førte Jesus ham hen og viste ham Graven og Ligdragten; da erkendte han, hvem det var, men Jesus førte ham til hans Hus og forbød ham at gaa ud derfra i 40 Dage.

Da Jødernes øverste hørte denne Beretning, blev de saa forfærdede, at de faldt til Jorden som døde, men siden skammede de sig og sagde til hverandre: „Hvorledes kan han være Kristus, vi kender jo hans Forældre." Da rejste en af Præsterne sig og fortalte, hvorledes Simeon havde taget Jesus paa sine Arme i Templet, og hvad han havde forudsagt om ham. Raadet blev mere og mere vaklende; der blev atter sendt Bud efter de tre Mænd fra Galilæa; de blev udspurgte hver for sig, og da deres Beretninger stemmede fuldstændig overens, opstod der endnu større Forvirring. Man mindede om Enok, Moses og Elias, men dem saa' man ikke dø; derimod havde man sét Jesus dø, og alligevel fortaltes der om ham, at han var opstanden og faren til Himmels.

Nu traadte Josef af Arimathia frem og sagde, at det ikke var saa forunderligt, at Jesus selv var opstaaet, men han havde ogsaa opvakt mange døde, og iblandt

dem Carinus og Leucius, de nylig afdøde Sønner af den Simeon, der havde baaret Jesus paa sine Arme; dem skulde Ypperstepræsterne sende Bud efter og udspørge. De to Brødre blev hentede til Synagogen; her lod de sig give Papir, og i Nærværelse af Ypperstepræsterne, Nikodemus, Josef og Gamaliel nedskrev de hver for sig følgende Beretning:

Sammen med alle, der var døde før os, sad vi i Underverdenen i det dybeste Mørke. Da brød pludselig et stærkt Lys frem, som overstraalede os alle, og straks jublede Menneskeslægtens Fader Adam sammen med alle Patriarker og Profeter: „Det er det Lys, som vil bringe os den evige Dag." Profeten Jesaias sagde: „Det er det Lys, hvorom jeg har spaaet: det Folk, som vandrer i Mørke, sér et stort Lys", og vor Fader Simeon raabte jublende: „Pris den Herre Jesus Kristus, Guds Søn, ham, som jeg bar paa mine Hænder i Templet." Men Seth, Adams Søn, fortalte: Da hans Fader laa paa sit Dødsleje, havde han sendt ham til Paradiset for at bede Englen Mikael om Forbarmelsens Olie; Englen havde svaret ham, at om 5500 Aar vilde Gud sende sin enbaarne Søn til Jorden, og han vilde salve Adam med Forbarmelsens Olie og forløse ham og alle døde[1]). Nu var netop disse 5500 Aar gaaede. Medens alle de døde glædede sig over Seths Fortælling, kom Satan, Mørkets Herre, og han sagde til Helvede: „Bered dig til at modtage Jesus, ham, der kalder sig Guds Søn, men ikke er andet end et Menneske, efterdi han sagde: Min Sjæl

[1]) Dette Sagn er laant fra det saakaldte „Vita Adae et Evae" (§ 41), en latinsk Fortælling om, hvad der hændte Adam og Eva efter deres Uddrivelse af Paradiset (se W. Meyer i Abhandl. der bayerischen Akad. XIV). Det er senere blevet udviklet i anden Retning og er gaaet over til at udgøre et vigtigt Element af Legenden om Korsets Træ, se nedenfor S. 75.

er bedrøvet indtil Døden. Og han har gjort mig megen Fortræd, thi han har forfulgt mine Tjenere, helbredet syge og revet de døde fra mig ved sit blotte Ord." Helvede svarede: „Hvorledes kan han være et almindeligt Menneske, naar han kan udføre sligt? Naar han har sagt, at han var bedrøvet indtil Døden, har han kun gjort det for at narre dig. Du siger, at han har opvakt døde. Er det ham, som ved sin Bøn opvakte Lazarus, der blev reven bort fra mig ligesaa hurtig, som en Ørn kan flyve? Saa besværger jeg dig: før ham ikke hid, thi saa vil han berøve os ogsaa de andre døde." Medens Satan og Helvede talte saaledes med hinanden [1]), lød et frygteligt Bulder, og en tordenlignende Stemme hørtes udefra: „Luk eders Porte op, I Fyrster, for at Ærens Konge kan drage ind." Helvede sagde til Satan: „Gaa ud og kæmp mod ham, hvis du formaar det." Satan gik ud, men Helvede opfordrede sine Aander til at lukke Portene, slaa Slaaerne for og holde tappert ud. Da lød Tordenstemmen atter: „Luk eders Porte vidt op for Ærens Konge!" Helvede spurgte: „Hvem er Ærens Konge?" Alle Englene svarede: „Det er Herren, stærk og mægtig, Herren, mægtig i Strid", og i samme Øjeblik blev alle de døde løste fra deres Lænker, og Herren selv traadte ind i Menneskeskikkelse, omstraalet af al sin Herlighed. Helvede bævede med alle sine Dæmoner og raabte: „Ve os, du har besejret os! Men hvem er du, der har en saadan Magt? Hvem er du, som vover at komme her, som synes lille, men formaar meget, som i en Slaves Skikkelse er en mægtig Herre, og ved hvis Død al Skabningen bævede og Stjærnerne bevægedes? Hvem er du, som løser de fangne, de med Arvesynd besmittede? Hvorfra kommer du, Jesus, et

[1]) Det er ejendommeligt, at Helvede opfattes som én Person, der staar selvstændig over for Satan.

Menneske saa stærkt og herligt i sin Majestæt, saa rent og uden Lyde?" Da greb Jesus Helvedesfyrsten Satan, befalede Englene at lænke ham og overgav ham til Helvede, som spottede og haanede ham: „Hvorfor vilde du dræbe Herlighedens Konge? Du har dræbt dig selv, du har ødelagt din og min Magt, ingen vil mere frygte dig, og du vil blive til Spot for Englene og de retfærdige." Men Adam og alle de hellige forsamlede sig omkring Herren, og Herren tog Adams højre Haand og sagde til ham: „Fred være med dig og med alle dine Sønner." Adam kastede sig ned og omfavnede Herrens Knæ og takkede og lovsang ham, og ligesaa kastede alle de hellige sig for Herrens Fødder og sagde som med én Stemme: „Hil være dig, Verdens Frelser! Ved Gærning har du opfyldt, hvad du lovede gennem Loven og Profeterne." Og Herren rakte sin Haand ud og gjorde Korsets Tegn over dem, derpaa tog han Adam ved Haanden og steg op fra Underverdenen, og alle de hellige fulgte ham. Under Profeternes Lovsange kom de til Paradiset, og dér fandt de to meget gamle Mænd: det var Enok og Elias, som var bragte derhen uden Død, og som skulde leve dér indtil Verdens Ende; da skulde de falde i Kampen mod Antikrist, men efter tre Dage skulde de igen opstaa og bortføres i Skyerne til Samliv med Herren. Ogsaa en tredje saa' de i Paradiset, en stygt udseende Mand med et Kors paa Skulderen. De spurgte ham, hvem han var, og hvad det var for et Kors, han bar, og han fortalte dem, at han var den Røver, der var bleven korsfæstet ved Jesu Side, og til hvem Jesus havde sagt: „Idag skal du være med mig i Paradiset"; da han var kommen til Paradisets Port, havde Englen Mikael, der bevogtede Indgangen, straks indladt ham, da han saa' Korsets Tegn. Og da de hellige hørte dette, raabte de med høj Røst: „Lovet være Herren, den almægtige, Miskundhedens Fader, der

skænker sine Syndere en saadan Naade og fører dem til Paradisets Glæde."

Hermed endte Leucius og Carinus deres Beretning; de tilføjede endnu blot, at de var blevne sendte til Jorden for at døbes i Jordans Flod og for at bære Vidnesbyrd om Herrens Opstandelse, men de havde faaet Befaling til at forholde sig tavse og leve i stadig Bøn, indtil det blev tilladt dem at tale. Derpaa overgav de deres Skrifter til Ypperstepræsterne, og de blev befundne at stemme overens Bogstav for Bogstav. Nu maatte Jøderne erkende, at det var Guds Værk, og at Jesus var Kristus; bedrøvede og skamfulde og slaaende sig for Brystet for deres Synders Skyld gik de bort, men Josef og Nikodemus begav sig til Pilatus og fortalte ham, hvad der var sket, og Pilatus indberettede Begivenheden i et Brev til Kejser Claudius.

— Saaledes er Indholdet af Chrétiens Digt. Det er en meget tro Oversættelse af sin Kilde, men det er ogsaa dets eneste Fortjeneste; nogen literær Værdi har det ikke, dertil mangler det i altfor høj Grad Originalitet, Liv og Fantasi. Digteren nævner sig i et af de sidste Vers som Chrétien, men det kan ikke være den bekendte Chrétien de Troies, Forfatteren til saa mange Romaner af Kong Arthur-Cyclen, heller ikke den Chrétien, der skrev *La Vie de Guillaume d'Angleterre;* vi véd absolut intet om ham. Hans Digt indeholder c. 2200 Vers; det er rimeligvis forfattet i Begyndelsen af det 13de Aarhundrede, efter dets Sprog at dømme i det østlige Ile de France eller i Champagne.

2) Evangelium Nicodemi, oversat af André de Coutances.

I Prologen fortæller Forfatteren, at han før har holdt meget af verdslige Sange, men nu bliver han gammel, og det opfordrer ham til at være alvorlig og give sig af med noget, der kan hjælpe ham til hans

Salighed. At synge om Jomfru Maria ligger over hans Kræfter, det kan han ikke, derimod vil han „mettre en romans" den Bog, som Nikodemus skrev om Frelserens Opstandelse. Selve Passionen vil han ikke fortælle om, den kender alle af Evangeliernes Beretning; derfor udelader han ogsaa de 10 første Kapitler af sin Kilde og begynder først ved det 11te, ved Fortællingen om, at Josef af Arimathia begravede Jesu Lig. Sit Digt skriver han til Opbyggelse for en Dame, „la dame de Tribehou", der har gjort ham meget godt; „hun er min Dame og min Kusine, og jeg er glad, hvis det behager hende, at jeg er af hendes Slægt."

André staar med langt større Selvstændighed overfor sin Text end den foregaaende Forfatter. Han forandrer den vilkaarlig, snart ved Tilføjelser, snart ved Forkortelser, men i alle Forandringerne mærker man, at han var en kyndig og dannet gejstlig. Saaledes søger han at bevise, at Solformørkelsen ved Jesu Død ikke var naturlig[1]); han forandrer Galilæernes Udsagn og Nikodemus' Forsvarstale, saa at de ikke kommer til at stride med, hvad Lukas fortæller om Jesu Himmelfart o. s. v. André var Normand, muligvis af fornem Slægt, siden han i Prologen praler af sit (virkelige eller uvirkelige) Slægtskab med Familien Tribehou. Før sin Oversættelse af Evangelium Nicodemi forfattede han rimeligvis et verdsligt Digt, betitlet *Le Roman des Français* eller *Arflet*[2]), en heftig Satire mod Franskmændene, der maa være skrevet i den Periode, da Normandiet var under England, altsaa før 1204; heraf og af Sproget er ogsaa Tiden for vort Digt, der indeholder c. 2000 Vers, bestemt til Begyndelsen af det 13de Aarhundrede.

[1]) Om dette Bevis, der genfindes mange andre Steder i Middelalderens theologiske Literatur, se nærmere G. Paris et A. Bos, Trois versions.

[2]) Trykt i Jubinal, Nouveau Recueil de Contes II, p. 1—17.

3) Anonym Oversættelse af Evangelium Nicodemi.

Hvad dette Digt angaar, er det uden Tvivl forfattet i den sidste Halvdel af det 13de Aarhundrede af en Anglo-Normand. Det er en endnu nøjagtigere Oversættelse af Originalen end Chrétiens Digt; undertiden er det ganske forbavsende, med hvilken Troskab det gengiver Latinen, og kun Rimnød tvinger Forfatteren til undertiden at gøre ubetydelige Afvigelser. Han staar ikke som André de Coutances selvstændig tænkende overfor sin Kilde; man mærker tværtimod, at han bestræber sig for at gengive saa ordret som muligt, hvad han vil oversætte. Hans Digt er paa c. 2100 Vers; dets Indhold er ganske det samme som Chrétiens [1]).

— Vi gaar dernæst over til de andre Digte, der har Jesu Lidelse og Død til Hovedæmne, og som indeholder Legender. Her træffer vi først

4) Et Digt om Passionen fra det 10de Aarhundrede [2]).

Som et af de ældste franske Sprogmindesmærker har dette Værk været Genstand for de mangfoldigste Undersøgelser, der har givet vigtige Resultater. Her mærker vi os blot, at dets Sprog er halvt fransk, halvt provençalsk, idet det anvender baade franske og provençalske Former. Hvad dets Indhold angaar, begynder det ved Jesu Indtog i Jerusalem og følger temmelig nøje Evangeliernes Beretning; kun fra Vers 373 til 388 fortælles om Nedfarten til Helvede: „Han angreb i Helvede den stærke Satan og overvandt ham; ved sin Død

---

[1]) Endnu omtaler H. Suchier i Zeitschrift f. rom. Phil. VIII, 429 et fransk Digt, der er en Omskrivning af de første 1000 Vers af en provençalsk Oversættelse af Evangelium Nicodemi; sml. ogsaa Bonnard p. 232. Det findes i Manuskript Turin L VI 36 (se ovenfor S. 59).

[2]) Förster und Koschwitz, Altfranzösisches Uebungsbuch, Bonn 1885.

overvandt han ham, saaledes at han ikke har Magt mod Mennesker. Og her var det første Menneske og hans Børn for hans Synds Skyld, baade de smaa og de store, og de havde været her i mange Aar. Thi endnu var der ikke noget kødeligt Menneske, som ikke var gaaet til Helvede, indtil den kom, som uden Synd opfyldte den fælles Lov paa alles Vegne. Sølv og Guld gav han ikke dertil, men sit Blod og sit Kød; fra dette Helvede befriede han dem alle, og han gav dem Bolig i Paradiset." Efter at Digteren har fortalt om Opstandelsen, Himmelfarten og Pinsefesten, ender han med en kort Skildring af Kristendommens Udbredelse og de kristnes Pligter; hans Digt indeholder 516 8stavelses Vers, fordelte i firlinjede Strofer, men muligvis er det kun et Brudstykke af et større Digt, der omfattede hele Kristi Liv.

5) Et andet Digt om Passionen[1]).

Efter at der er fortalt, hvorledes Maria Magdalene, den Synderinde, af hvem Jesus havde uddrevet syv Djævle, salvede Jesu Fødder med en kostbar Salve[2]),

[1]) Det er det Digt, der oftest danner en Fortsættelse til Histoire de Marie et de Jésus, sammen med hvilket det efter et Montpellier-Manuskript er udgivet af Chabaneau (Revue des langues rom. 3 série XIV, 118, Vers 2865—3667; sml. Romania XVI, 47—53, 226—30 og 243—46, Bonnard p. 48—53, 188 og 227 ff. og Not. et Extr. XXXIV, 163). Efter P. Meyer bestaar det egentlig af to Digte, hvoraf det første omhandler Jesu Lidelseshistorie, det sidste hans Nedfart til Helvede og følgende Begivenheder. Da de to Digte imidlertid er fuldstændig voksede sammen, behandles de her som ét Digt.

[2]) I Evangelierne er Maria Magdalene en af de Kvinder, som fulgte med Jesus, og af hvem Jesus ifølge Marcus 16, 9 havde uddrevet syv Djævle, men i de senere Forestillinger sammenblandes hun baade med Lazarus' Søster Maria og med den Synderinde, som omtales Lucas 7, 36 ff. Forøvrigt findes der i Gengivelsen her Elementer baade fra Matth. 26, Luc. 7 og Joh 12.

hvorledes Judas gik hen og solgte sin Herre for 30 Sølvstykker, og hvorledes derpaa Jesus blev greben og ført til Kaiphas' Hus, hvor Peter fornægtede ham, berettes i ganske faa Vers, at han blev dømt og overleveret til Jøderne. Da disse nu skulde sé sig om efter en Planke til at korsfæste ham paa, fik de Øje paa et Cyprestræ, der blev brugt til Gangbræt over en Vandpyt; det tog de og lavede Korset af. Men denne Planke havde sin mærkelige Historie. Den var af Kundskabens Træ paa godt og ondt, Adams Søn havde faaet den af Keruben og bragt den med sig fra Paradiset. Da senere Salomon byggede sit store Tempel, vilde han ogsaa have den anvendt og lod den skære i Stykker, men Tømmermændene kunde intet Sted bruge den, snart var den for kort og snart for lang, derfor blev de vrede og kastede den ud i Vandpytten. Senere kom en „sage Sebille" (Dronningen af Saba) til Byen; hun saa' godt, at Gud vilde blive korsfæstet paa den Planke, derfor turde hun ikke gaa over den, men tilbad den og gik over Bækken et andet Sted[1]).

Da Jesus var bleven korsfæstet, gik Josef, som var en af Pilatus' Riddere, og som hemmelig troede paa Jesus, til Pilatus og forlangte sin Løn. Denne bød ham tage, hvad han vilde: „Tag mine Penge, mine Gangere og mine Stridsheste", men Josef forlangte blot Jesu Legeme. Pilatus lo og kaldte det Daarskab, men tillod ham dog at nedtage Liget. Josef gik derpaa ud i Byen for at købe et Ligklæde; paa Torvet saa' han en ung Jødinde, Marie Vérone, der vilde sælge et Stykke Tøj, paa hvilket hun havde arbejdet i syv Aar, men nu var

---

[1]) Denne Legende findes ikke i Chabaneau's Udgave, men synes at indeholdes i de fleste andre Manuskripter af Digtet, se Rom. XVI, 49. Rimeligvis er den en senere Interpolation, som ikke oprindelig hører med til Digtet.

hendes Moder syg, og de havde intet at leve af, derfor maatte hun forsøge at faa sit Arbejde solgt. Josef vilde købe det af hende, men saasnart hun hørte, at det var til at indhylle Jesu Lig i, vilde hun intet modtage derfor. Dog fik hun en prægtig Betaling, thi paa Vejen hjem traf hun sin Moder fuldstændig helbredet, og sit Hus fandt hun saa vel forsynet, at det ikke kunde være blevet det bedre for 100 Pund[1]).

Jesus begravedes, Jøderne kom til Pilatus og fik ham til at sætte Vagt ved Graven, for at Apostlene ikke skulde stjæle hans Lig og fortælle, at han var opstanden. Men om Natten, da Vagten sov, stod Jesus op fra de døde og „droit en enfer en est venus". Og da vor Herre kom til Helvedes Port, tilraabte han i stor Vrede „la male gent" et Luk op! Og Helvede brast, og Jesus traadte ind, og saa stor var „la clartez", at selv de, der var dybest inde, saa' den og undrede sig over, hvorfra den vel kunde komme. Men Gud raabte højt: „Alle mine Venner, kom ud herfra, thi jeg har løskøbt eder med mit Blod." Adam hørte Jesu Ord og

Ha Deus! com est liez devenu;

„Velkommen, Marias Søn!" raabte han til ham, og Gud sagde: „Adam, daarlig handlede du, da du var ulydig mod min Befaling, og du har maattet betale det dyrt." „Det var Evas Skyld," svarede Adam. Men Eva holdt

[1]) Kilden til denne Legende er ubekendt. Den synes at findes i en mere udviklet Skikkelse i Ms. Arsenal 3527, hvor der fortælles, at den unge Pige senere blev Dronning (Bonnard p. 50). Vérone er samme Navn som Veronika, men Legenden om Veronika fortælles ellers paa en ganske anden Maade. I Almindelighed er det en from Kvinde, som, da hun saa' Kristus gaa til Golgata, følte Medlidenhed med ham og rakte ham sit Hovedklæde til at aftørre Blodet og Sveden med; til Tak afprægede Herren sine Træk i Klædet.

sig tilbage, bedrøvet og ilde medtagen af Ilden. „Ak, jeg ulykkelige," sagde hun til sig selv; „hvor Djævlene dog skuffede mig, da jeg forraadte min Herre Adam, hvorfor gjorde jeg dog det?" Og i den Grad skammede hun sig, at hun skjulte sig bag Adam, hun vilde hellere udholde Helvedes Pine end den Skam, at Herren skulde sé hende. Men Herren saa' hende, og han ynkedes inderlig over hende; „Eva," sagde han, „du har udholdt store Pinsler, derfor vil jeg tilgive dig det onde, du har gjort mig." Og saa tog han Adam ved sin højre Haand og Eva ved sin venstre og raabte højt: „Alle mine Venner, kom ud herfra! gaa ud af Helvede, I lykkelige, jeg har løskøbt eder med mit Blod." Saaledes blev Satan overvunden og Helvede knust[1]).

Der fortælles derpaa, at Jesus aabenbarede sig for Maria Magdalene, som sammen med to andre Kvinder kom til Graven for at salve hans Lig, at han ligeledes aabenbarede sig for Apostlene, der paa hans Befaling var dragne til Galilæa, og om Thomas' Vantro (Joh. 20). Himmelfarten berettes i faa Vers, og endelig fortælles om den hellig Aands Udgydelse over Apostlene, men en Del forskellig fra Skildringen i Apostlenes Gærninger: I stor Frygt for Jøderne opholdt Apostlene sig paa Pinsedagen i et Hus i Jerusalem; dér aabenbarede Jesus sig for dem, trøstede dem, fyldte dem med den hellig Aand ved at kysse dem og udsendte dem for at prædike; Thomas drog til Indien, Jakob til Galicien, Andreas til Skotland, Bartholomæus til Kappadocien, Filip til Samaria og Johannes til Armenien. Saaledes drog de omkring for at udbrede Guds Rige og grunde den hellige Kirke, og de samledes først ved Jomfru Marias Himmelfart[2]).

---

[1]) Sml. Evangelium Nicodemi Cap. XXI ff.

[2]) I andre Haandskrifter synes Fortællingen at fortsættes videre med Apostlenes første Undergærninger, med deres

— Dette Digts Karakter og den Tone, der gaar igennem det, minder i høj Grad om *Histoire de Marie et de Jésus*, med hvilket det ogsaa ofte er sammenarbejdet; som det behandler det sit Æmne paa en friere og selvstændigere Maade end de fleste andre Digte af Arten og faar derved et folkeligt Præg, der gør det ret tiltalende. Det findes i en Mængde Haandskrifter, som frembyder store Forskelligheder fra det ene til det andet, et Bevis paa, at det var meget yndet. Hvor udbredt det var, kan ogsaa sés deraf, at den før omtalte Geffroi de Paris, der til sin Kompilation *La Bible des sept états du monde* ogsaa benyttede sig stærkt af *Histoire*, optog det helt og holdent i sit Værk[1]). Desuden findes det i nogle Haandskrifter indflettet i Wace's *Conception*[2]) eller sammenarbejdet med et Digt om *Tegnene før Verdens Undergang*[3]), og ofte fortsættes det med en Beretning om *Marias Himmelfart*. Det indeholder (i Chabaneau's Udgave) c. 800 Vers og stammer rimeligvis fra Slutningen af det 12te eller Begyndelsen af det 13de Aarhundrede.

En Episode af Digtet maa betragtes lidt nærmere, nemlig Fortællingen om, hvorledes den Planke, der blev brugt til Jesu Kors, oprindelig stammede fra Kundskabens Træ paa godt og ondt. Vi har tidligere fundet to andre Versioner af denne Legende, nemlig i Digtet om Fanuel en rent fantastisk Beretning, der ikke findes andre Steder, om hvorledes Kundskabens Træ senere blev henflyttet til Abrahams Have, hvor dets vidunderlige Blomst bragte Fanuel til Verden, og i det S. 54 omtalte Digt om Jesus

---

Fængsling og Befrielse paa Gamaliels Bøn (Ap. Gærn. 5); se Bonnard p. 50.

[1]) Bonnard p. 48.

[2]) Romania XVI, 232 ff. og Notices et Extraits XXXIII, 1 partie, 48 ff.

[3]) Romania XVI, 47.

og Maria et Brudstykke af Legenden, saaledes som den foreligger i sin fuldstændigste Form. Den Version, vi træffer i vort Digt om Passionen, er en fri Behandling af Sagnet, nærmest svarende til den Form, hvori det findes hos Johannes Beleth.

Den første Version, vi overhovedet kender af Korslegenden[1]), stammer fra Begyndelsen af det 12te Aarhundrede, er muligvis opstaaet under Indflydelse af Korstogene, paa Grundlag af Korsfarernes Fortællinger eller af de Skrifter, som de bragte med fra Orienten, og foreligger i et lille latinsk Prosastykke, der fortæller, at en Jøde paa Davids Tid fandt et mærkeligt Træ med tre forskellige Slags Blade[2]); han bragte det til Kongen, der straks saa', hvad der vilde ske med det, og tilbad det, saa længe han levede. Hans Søn Salomon fulgte hans Eksempel, men da Dronningen af Saba havde spaaet om Træet, at paa det vilde et Menneske blive korsfæstet, ved hvem hele Jøderiget vilde gaa til Grunde, kastede han det i en Dam. Derefter steg hver Dag en Engel ned i denne Dam og oprørte den, og de syge, hvem det lykkedes at komme ned i Vandet, medens dette stod paa, blev helbredede[3]). Paa Kristi Tid var Dammen udtørret, og Planken, der laa frit paa Jorden, blev brugt til Korset.

Hos Johannes Beleth, der skrev sin „Rationale divinorum officiorum" i Slutningen af det 12te Aarhundrede, finder vi denne oprindelige Kærne modificeret ved Tilføjelsen af to vigtige nye Elementer, nemlig Fortællingerne om, at Adams Søn hentede en Kvist fra Paradiset, og om, at den hellige Stamme blev benyttet

[1]) W. Meyer, Die Gesch. des Kreuzholzes (Abh. der bayer. Akademie XVI, Abth. 2) og Suchier, Denkmäler provenz. Litt. (Halle 1883), p. 620.
[2]) Symbol paa Treenigheden.
[3]) Sml. Joh. 5, 1—4.

til Bro. Det første Træk stammer fra Vita Adæ et Evæ, der beretter, hvorledes Adam ved Dødens Nærmelse sendte sin Søn Seth til Paradiset for at hente Olie fra Barmhjærtighedens Træ til at lindre Smerterne med, et Sagn, vi tidligere har haft Leilighed til at berøre, da det er gaaet over i Evangelium Nicodemi. Johannes Beleths Fortælling lyder: Da Adam var bleven syg, sendte han sin Søn til Paradiset. Englen gav ham en Kvist, som han plantede „i Bevidsthed om dens Mysterium"; den vokste op til et stort Træ, som blev fældet i Anledning af Salomons Tempelbygning, men blev liggende som ubrugeligt. Senere anvendte man Stammen til et Slags Bro, og da Dronningen af Saba saa' den, turde hun ikke gaa derover, men tilbad den. Lang Tid efter blev den kastet i „Faaredammen" [1]) og, da denne var udtørret, brugt til Korset.

Man vil lægge Mærke til, at denne Beleths Fortælling, der forøvrigt bærer Præget af kun at være et Uddrag, stemmer saa temmelig med den i *La Passion* givne, hvilket dog ikke er at forstaa paa anden Maade, end at Forfatteren til dette har kendt Sagnet i den Skikkelse, hvori vi finder det hos Johannes Beleth, og har gengivet det frit i sine Hovedtræk, saaledes som han ogsaa har gjort f. Eks. med Fortællingen om Kristi Nedfart til Dødsriget.

Omtrent samtidig med Johannes Beleth gav Gotfred af Viterbo i sit 1186 forfattede Digt „Pantheon" en anden Version af Legenden, der ogsaa indeholder nye Bestanddele. Alle disse forskellige, ofte modstridende Elementer blev derpaa i Begyndelsen af det 13de Aarhundrede sammenarbejdede af en med livlig Fantasi udrustet Mand, som ved at omarbejde det overleverede Stof, laane andre Steder fra og selv tildigte store Par-

[1]) Sml. Joh. 5, 2: Der er en Dam ved Faareporten.

tier fik et overordentlig tiltalende Hele ud deraf. I hans Fremstilling blev Legenden et selvstændigt Skrift, som vandt stort Bifald og udbredte sig gennem hele Europa. Det er den, der er bleven benyttet i det nævnte *Digt om Jesus og Maria*, hvoraf vi kun har ubetydelige Brudstykker tilbage, og desuden er den gaaet over i to andre franske Digte, nemlig *l'Image du Monde*, skrevet lidt før 1250 af Gautier de Metz[1]), og den i det 14de Aarhundrede forfattede Kompilation *Renard le Contrefait*[2]).

I sin fuldstændige Skikkelse fortæller Legenden følgende: Da Adam blev udjagen af Paradiset, gav Gud ham det Løfte, at han i Tidernes Ende vilde skænke ham Barmhjærtighedens Olie. Han bosatte sig i Hebrons Dal med sin Hustru Eva og sine Børn; Kain slog Abel ihjel og flygtede bort, men da den tredje Søn Seth voksede til, var han Faderen lydig i alt. Og da denne blev 932 Aar, blev han træt af Livet, derfor kaldte han Seth for sig og bød ham gaa til Paradiset og hente Barmhjærtighedens Olie, der var bleven ham lovet; han skulde følge Adams og Evas Fodspor, thi de var at sé endnu, fordi deres Synd havde været saa stor, at Græsset ikke kunde vokse, hvor de havde traadt. Da Seth kom til Paradiset, der først syntes ham en brændende Ild, spurgte Keruben ham, hvorfor han kom; han svarede, at hans Fader var bleven træt af Livet og havde sendt ham for at hente Barmhjærtighedens Olie, der skulde

---

[1]) Carl Fant, L'Image du Monde (Upsala 1886), p. 31 ff. Se ogsaa Romania XXI.

[2]) Se om dette Digt G. Paris, La litt. franç., 2me éd., p. 122. — Foruden adskillige Prosabearbejdelser findes paa Fransk endnu to poetiske Behandlinger af Legenden, nemlig i et bibelsk Digt af Macé de la Charité (Hist. litt. XXVIII, 208 ff.) og i en anonym Bibeloversættelse i Parisermanuskriptet 763 (Bonnard p. 85 ff.). Kilderne til disse lader sig ikke bestemme. For øvrigt findes Korslegenden i mange andre Versioner end de her nævnte.

befri ham derfor. Englen bød ham da at gaa til Paradisets Port, stikke Hovedet ind og nøje lægge Mærke til, hvad han fik Øje paa. Han gjorde det og saa' en uudsigelig Herlighed med mange forskellige Slags Frugter og Blomster, med Fuglesang og den lifligste Duft; midt i Haven saa' han den klareste Kilde, hvorfra fire Floder strømmede ud, og ved denne Kilde stod et stort Træ med mange Grene, men uden Blade og Bark. Han undrede sig meget over, hvad Grunden kunde være dertil, og sluttede, at det var for hans Forældres Synders Skyld. Paany saa' han paa Englens Befaling ind i Paradiset, og denne Gang fik han Øje paa en stor Slange, som bugtede sig om det nøgne Træ; da han saa' tredje Gang var Træet vokset helt op til Himlen, og i Toppen af det fik han Øje paa et lille grædende, nyfødt Barn, svøbt i Klude; men dets Rod trængte gennem Jorden ned i Underverdenen, hvor han kendte sin Broder Abels Sjæl. Englen forklarede ham: „Det Barn, som du saa', er Guds Søn; han begræder dine Forældres Synd og vil udslette den, naar Tidens Fylde kommer; han er den Barmhjærtighedens Olie, som er lovet din Fader." Og da Seth derpaa vilde gaa bort, gav Englen ham tre Frugtkærner af det Træ, hvoraf Adam havde spist, og sagde til ham: „Naar du kommer hjem, vil din Fader dø inden tre Dages Forløb; da skal du lægge disse Frø i hans Mund, og af dem vil der fremvokse tre Planter, en Ceder, en Cypres og en Pinje, der skal være Tegn paa Faderen, Sønnen og den Helligaand". Seth vendte tilbage; som Englen havde sagt, døde Adam inden tre Dages Forløb, og Seth lagde Kærnerne i hans Mund og begravede ham i Hebrons Dal. Inden ret længe voksede der tre smaa Træer op paa kun én Alens Længde; de stod dér fra Adam til Noah, fra Noah til Abraham og fra Abraham til Moses uden at vokse og uden nogensinde at miste deres Grønt. Da Moses havde ført Israe-

literne over det røde Hav, kom han ogsaa til Hebron; han saa' de tre Kviste, og i profetisk Aand udbrød han: „Sandelig, de betyder Treenigheden." Han rykkede dem op af Adams Mund og straks fyldte en liflig Duft hele Folket; derpaa indhyllede han dem i et rent Klæde og førte dem for Fremtiden med sig foran Helligdommen, og naar nogen blev bidt af giftige Slanger, kyssede han dem og blev straks helbredet. Da Moses mærkede, at hans Livs Ende nærmede sig, plantede han de hellige Kviste ved Bjærget Tabors Fod, og dér stod de i 1000 Aar, indtil David af den hellig Aand fik Befaling til at hente dem og bringe dem til Jerusalem, thi ved dem havde Herren besluttet at frelse Menneskeslægten. Da David afhuggede dem, fyldte en liflig Duft ham og hans Følge, og da han paa Tilbagevejen mødte nogle syge, blev de øjeblikkelig helbredede og raabte med profetisk Røst: „Denne Frelse gives ved det hellige Korses Kraft;" nu forstod David ved den hellig Aand Korsets Mysterium, og med Glæde drog han hjem. Da han var kommen tilbage til Jerusalem, lagde han foreløbig Kvistene i en Cisterne for den næste Dag at plante dem paa et passende Sted, men om Natten slog de Rod dér og voksede sammen til ét Træ, og da Kongen den næste Morgen saa', hvad der var sket, vilde han ikke flytte det vidunderlige Træ, men lod det staa og omgav det med en Mur. Til Bod for sine Synder begyndte David senere at opføre et Tempel, og han byggede derpaa i 24 Aar; men fordi han var en „blodig Mand", lod Gud ham vide, at ikke han, men hans Søn skulde fuldende det. Efter Davids Død fortsatte Salomon Tempelbygningen, og Træet blev hugget om for at anvendes dertil, men da det paa en vidunderlig Maade snart var for langt og snart for kort, befalede Kongen, at det skulde henlægges i Templet og tilbedes af alle indtrædende. En Dag satte en Kvinde ved Navn Maximilla sig uforsigtig der-

paa; hendes Klæder fængede straks Ild, og forbavset udraabte hun: „Jesus, min Herre og Gud!“ Jøderne blev forbitrede over denne Gudsbespottelse, slæbte hende uden for Byen og stenede hende, og det var den første, som led Martyrdøden for Kristi Skyld. Men Bjælken slæbte de ud og kastede den i „Faaredammen“, saaledes kaldet, fordi man dér afvaskede de døde Dyr, som ofredes i Templet; hver Dag derefter steg mellem den tredje og den sjette Time en Engel ned i Vandet og satte det i Oprør, og den, som kom først derned, helbredes, hvilken Sygdom han end havde. Da Jøderne saa' disse Mirakler, trak de Bjælken op og lagde den som Bro over Strømmen Siloe. Senere kom „Sibylla, Dronningen fra Østen,“ til Jerusalem; hun skulde en Dag over Bækken, men hun vovede ikke at betræde det hellige Træ, hun bøjede sig for det og tilbad det og vadede over Bækken med nøgne Fødder. Da Kristus var bleven dømt og førtes til Retterstedet, sagde en af Jøderne med profetisk Røst: „Tag det kongelige Træ, som ligger udenfor Byen, og brug det til et Kors for Jødernes Konge!“ Og dette skete.

6) *Et tredje Digt om Passionen*[1])

stammer fra det 14de Aarhundredes første Halvdel og er skrevet i franco-venetiansk Dialekt, en mærkelig Blanding af Fransk og Italiensk, der i dette Digt gøres endnu mere barbarisk ved Indskydelsen af mange Latinismer. De fleste af de Værker, der saaledes er halvt franske og halvt italienske, er kun Omskrivninger af franske Originaler; dette synes imidlertid ikke at være Tilfældet med vort Digt. Det er skrevet i 10-stavelses Vers, fordelte i „laisses“, begynder Fortællingen ved Sce-

[1]) Revue des langues romanes I, 18—39, 108—117 og 208—231.

nen i Gethsemane Have og fortsætter til Jesu Død paa Korset; dets Kilde er Evangelierne, hvis Beretning det følger temmelig nøje, og kun én Legende findes der, nemlig den om Longinus.

Longinus var den Soldat, som stødte sin Lanse i Jesu Side, saa at der udflød Blod og Vand; han var blind, men da han bestrøg sine Øjne med Jesu Blod, blev han straks seende, faldt paa Knæ, bad om Tilgivelse for sine Synder og troede. Denne Legende grunder sig paa Stedet i Johannes' Evangelium 19, 34—35: Men én af Stridsmændene stak ham i Siden med et Spyd, og straks udgik Blod og Vand. Og den, der har sét (det)[1]), har vidnet det, og hans Vidnesbyrd er sandt. Udtrykket „den, der har sét (det)", som egentlig var ment om Evangelisten, henførte man til Stridsmanden; det og Ordene i V. 37 „De skulle sé, i hvilken de have stunget" kunde man ikke forklare sig paa anden Maade end ved at antage, at Stridsmanden var blind, men blev seende. Man sammenblandede ham forøvrigt ofte, og saaledes ogsaa i det foreliggende Digt, med den Høvedsmand, om hvem der fortælles, at han, da Jesus opgav Aanden, udbrød: „Sandelig var dette Menneske Guds Søn." Om Longinus fortæller en anden Legende, at han senere blev Biskop i Kappadocien, hvor han levede i 28 Aar, men tilsidst led Martyrdøden[2]).

7) Et fjerde Digt om Passionen[3]).

Dette Digt, der findes i Haandskrifterne 1534 og 1555 i Nationalbibliotheket i Paris[4]), er fra det 14de

---

[1]) ὁ ἑωρακώς.

[2]) Den latinske Original i Bollandisternes Acta Sanctorum, 15de Marts, p. 384 ff. er oversat paa fransk Prosa; se Bulletin 1885, 51 og 1888, 90.

[3]) Bonnard p. 208—10.

[4]) Ogsaa i et Haandskrift i Rom (se Not. et Extr. XXXIII, 2 partie, 9).

Aarhundrede. Det begynder allerede ved Lazarus' Opvækkelse og fortsætter Fortællingen indtil Helligaandens Udgydelse paa Pinsefesten; derpaa opregner det de forskellige Apostles Dødsmaade og slutter med en Slags Prædiken. De foreliggende Angivelser er for vage til, at de Legender, der indeholdes i Digtet, med Sikkerhed kan bestemmes. Saa meget synes dog sikkert, at vi genfinder i det den Legende om Jesu Ligklæde, som er omtalt ovenfor. Fremdeles er der fortalt om Maria Magdalene, at hun opholdt sig 30 Aar i Ørkenen, og at Engle tre Gange om Dagen hævede hende op i Luften og vederkvægede hende med „viande espirituele", medens hun aldrig nød „viande materiele" [1]). En Legende om Judas er maaske den, som fortæller, at Apostlen havde laant Penge ud paa den Betingelse, at han maatte have Lov til at skære et Lem af sin Debitor, hvis denne ikke betalte i rette Tid, men da dette Tilfælde indtraf, forbød Jesus ham at gøre sin Ret gældende.

8) *La Passion af Herman de Valenciennes.*

Om Herman de Valenciennes og hans Værker er talt ovenfor S. 32. Hans Digt om Passionen findes i Haandskrifterne som oftest forbundet med hans andre Digte, men er efter al Sandsynlighed oprindelig et selvstændigt Værk. Det begynder ved Fortællingen om Lazarus' Opvækkelse og fortsætter indtil Pinsefesten, benyttende sig af Nikodemus' Evangelium. Ved dets Versifikation er der den Mærkelighed, at Begyndelsen af det er skrevet i 10-stavelses Vers, Resten derimod i Alexandrinere.

Endnu et Digt om Passionen blev skrevet i Alexandrinere og i franco-venetiansk Dialekt af Nicolas de

[1]) Samme Legende i Legenda aurea Cap. 96.

Vérone, der levede i det 14de Aarhundrede [1]). Om dets Indhold foreligger aldeles intet.

Et Digt, der findes i Pariserhaandskriftet 821, følger Evangeliernes Beretning og indeholder aldeles ingen Legender [2]).

VI. Legenden om Jomfru Marias Himmelfart.

Jomfru Marias Død findes ikke omtalt noget Sted i Evangelierne. At hun skulde være gaaet bort paa naturlig Maade, kunde man selvfølgelig ikke tro; Guds Moder maatte da have forladt Jorden paa en ganske anden Maade, der bedre passede for hendes høje Værdighed. Der opstod derfor Sagn, som fortalte, hvorledes Jesus var stegen ned fra Himlen og havde optaget hende i sit Paradis, og Forestillingen herom udbredte sig mere og mere; fra Slutningen af det 6te Aarhundrede fejrede man almindelig i Romerkirken den 15de August som Dagen for hendes Optagelse i Himlen, og Gregor af Tours (død 594), anser Beretningen om hendes Himmelfart for fuldkommen paalidelig [3]).

Det ældste Spor, vi har af et Skrift om den hellige Jomfrus Himmelfart, findes i det tidligere omtalte Dekret af Pave Gelasius „De libris recipiendis et non recipiendis", hvor et saadant Værk nævnes blandt Apokrypherne. Nu har vi, foruden adskillige Homelier fra det 7de og 8de Aarhundrede, tre ældre Beretninger om Assumptionen, en græsk „liber de dormitione Mariæ", som gaar under

[1]) Romania IX, 505; Bonnard 210.

[2]) Bonnard 212. — Et Digt om Passionen af Nicole Bozon er allegoriserende og vedkommer os ikke her (P. Meyer, Les contes moralisés de Nicole Bozon, Paris 1890, p. XLI).

[3]) De gloria martyrum I, 4.

Apostlen Johannes' Navn, og to latinske, hvoraf den ene gav sig ud for at være forfattet af Meliton, Biskop i Sardes i det 2det Aarhundrede, den anden tilskreves Josef af Arimathia. Imidlertid sigtes der næppe til nogen af dem i Gelasius' Dekret; de er sandsynligvis alle yngre, om end ikke meget[1]). Pseudo-Meliton's „Liber de transitu Mariæ", der særlig interesserer os her, fordi den er Grundlaget for de franske Digte, er næppe ældre end det 6te Aarhundrede[2]).

Legenden er paa Fransk behandlet i to Digte, et anonymt og et af Herman de Valenciennes; det første er oftere udgivet, det andet foreligger endnu ikke trykt.

1) Anonymt Digt om Marias Himmelfart[3]).

Da Jomfru Maria i det andet Aar, efter at Jesus var gaaet bort, en Dag sad i sit Hus i Nazareth, betagen af stor Længsel efter sin Søn, kom en Engel fra Herren ned til hende, gav hende en Palmegren fra Paradis og sagde til hende: „Du skal paa den tredje Dag dø og komme i Himlen, men lad denne Palmegren, som Gud giver dig, bære foran din Baare." Maria bad, om alle Apostlene maatte være samlede hos hende ved hendes Død, og Englen lovede det og forsvandt, men Maria gik ud til Oliebjærget og bad dér til sin Herre og Søn om, at han vilde staa hende bi ved hendes Død og ikke lade Helvede faa Magt over hende, men lade hende opnaa et evigt Liv hos sig. Derpaa vendte hun tilbage til sit

[1]) Se Revue critique 1886, I, 1 ff.

[2]) Trykt f. Ex. i Tischendorf, Apocalypses apocryphæ, p. 124—136.

[3]) Trykt i de to Udgaver af Wace's Conception (Mancel et Trébutien p. 60 og Luzarche p. 65) samt i Revue d. lang. rom. 3, XIV (fra Vers 3668). Sml. Romania XV, 470 og XVI 53—56, 230 og 246.

Hus, sammenkaldte sine Slægtninge og Venner, fortalte dem, at hun snart skulde dø og bad dem vaage til hendes sidste Time, „thi naar man dør, staar to Engle hos; den ene er kommen fra Himlen, den anden fra Helvede, og hver af dem vil drage Sjælen til sig, men den maa efter sine Gærninger følge den ene af dem."

Pludselig kom Apostlen Johannes til Marias Bolig. I Ephesus havde han prædiket, men just som han en Søndag ved den tredje Time talte til Folket, skælvede Jorden, og en Sky tog ham og bragte ham til Nazareth. Da Maria saa' ham, sagde hun til ham: „Jeg beder dig, at du vil beskytte mig og huske paa Jesu Ord, da han betroede mig til dig, thi Jøderne har aftalt, at de vil brænde mit Lig, fordi jeg har baaret Jesus," og hun viste ham det Klæde, som hun vilde begraves i, og den Gren, som Englen havde bragt hende, og som hun bad ham lade bære foran hendes Baare. Johannes svarede, at han ikke kunde udføre alt dette, uden at Apostlene var hos ham og stod ham bi. Men just som han talte, bragte en Sky alle Apostlene; den havde hentet dem paa forskellige Steder, hvor de var for at udbrede Guds Rige, og da de nu kom foran Marias Hus, kendte de hverandre og glædede sig over Underet. Johannes gik ud for at modtage dem og førte dem ind i Huset, og dér hilste Maria dem og opfordrede dem til at bede og vaage med sig, indtil den Dag kom, da hun efter Guds Vilje skulde dø.

Dagen kom. Maria laa paa sit Leje, og alle sad omkring hende, trøstende hende og vaagende med hende, men ved den tredje Time blev de pludselig overfaldne af Søvn, saa at ingen formaaede at holde sig vaagen undtagen Apostlene og tre Kvinder. Da steg Jesus ned, fulgt af sine himmelske Ledsagere, og han talte til Maria: „Du har tjent mig godt og gjort alt efter min Vilje, nu skal du faa Lønnen derfor. Kom med mig til Paradiset,

dér vil jeg krone dig; du skal blive Himlens Dronning og faa Magt til at hjælpe alle dem, du vil; alt, hvad du ønsker, skal ske, og aldrig skal der findes nogen Misgærning saa stor, at den ikke skal tilgives dem, der stoler paa dig og omvender sig til dig og gærne tjener dig." Maria kastede sig for hans Fødder og takkede ham, lagde sig straks derpaa igen paa sit Leje, og da skiltes Sjælen fra Legemet og førtes til Himlen af Mikael og Gabriel, men Englene sang omkring den om Himmeldronningens Glæde. Jesus befalede Apostlene at begrave Liget ved Byens østlige Side og forsvandt.

Derpaa gjorde de tre Kvinder det hellige Legeme i Stand; de vaskede det, indhyllede det i Ligdragten og lagde det paa en Baare, og det straalede saaledes, at de ikke kunde udholde at sé paa det. Først efter at Liget var blevet lagt paa Baaren, vaagnede de, der var faldne i Søvn, og de undrede sig saare over, hvad der var sket. Ligtoget satte sig nu i Bevægelse, Apostlene istemte „in exitu", en Sky kom og udbredte sig omkring dem, og inde i den lyste Grenen, der blev baaren af Johannes, med et stærkt Skær. Men Jøderne tilkaldtes ved Sangen og Skæret, og „le plus mestre" opfordrede de andre til at brænde Liget og slaa Apostlene ihjel; med Ild og skarpe Sværd gik de imod dem, og Anføreren tog fat paa Baaren for at rive den fra dem, der bar, men Kraften forlod ham, og hans Hænder indtørredes og var som fastbundne, men alle hans Fæller mistede Synet. Da gav han sig til at skrige og ynkeligt at trygle Apostlene om at befri sig, men Peter svarede ham, at hverken han eller de andre vilde blive helbredede, med mindre de vilde tro paa Jesus. Og straks da han sagde: „Jeg tror", løsnedes hans Hænder, men han formaaede endnu ikke at hæve Armene og bringe dem op til Hovedet. Igen bad han Apostlene om Hjælp, og Peter sagde: „Hvis du tror, vil du blive helt helbredet,

naar du rører ved Baaren og kysser den, og tag saa Palmegrenen og rør dermed ved dem, der er blevne blinde; hvis de tror, vil de straks blive helbredede, hvis ikke, vil de aldrig mere komme til at sé." Han gjorde, som Apostlen havde sagt, og blev helbredet, gik derpaa med Grenen hen til sine Fæller og fortalte dem, hvorledes de kunde faa deres Syn igen, og hvorledes Gud havde helbredet ham; da var der mange, som omvendte sig og troede, og som derfor ogsaa blev seende, da de rørte Grenen [1]).

Apostlene bar Liget ud til det Sted i Josafats Dal, hvor det var blevet dem befalet, begravede det og satte sig ved Graven, men da blev pludselig det hellige Legeme taget bort derfra og er ikke siden blevet sét. Apostlene selv blev paa samme Maade, som de var komne, bragte hen, hvor Skyen havde hentet dem.

— Dette Digt er, som allerede omtalt, en Bearbejdelse af Pseudo-Meliton's „Liber de transitu Mariæ", dog udelader det de tre sidste Kapitler af sin Kilde, i hvilke der fortælles, at Jesus kom i al sin Pragt med Englene omkring sig, opvakte Maria og førte hende med sig til Paradiset. Det foreligger i to Redaktioner, en længere og en kortere, af hvilke den længere synes at være den ældste, medens den anden kun er en senere Forvanskning deraf. At det var meget afholdt i Middelalderen, fremgaar af, at det findes i talrige Haandskrifter. Det staar sjælden alene; undertiden er det forbundet med det S. 71 omtalte Digt om Passionen [2]), men som oftest

[1]) Noget anderledes fortælles dette i Ms. Grenoble 1137 (Rom. XVI, 230): Jøderne bestræber sig for at bortføre Liget, men de, der rører ved Baaren, bliver strax saarede eller lemlæstede; Johannes holder en Prædiken for dem og lover ved Hjælp af den hellige Gren at helbrede dem, der vil tro paa Jesus. Dette sker.

[2]) Det danner altsaa undertiden (f. Ex. i Montpelliermanuskriptet, udg. af Chabaneau) i Forbindelse med Pas-

danner det i Forbindelse med et Digt om de tre Søstre Maria en Fortsættelse til Wace's *La Conception Notre-Dame*. Derfor er det ogsaa tidligere blevet opfattet som sammenhørende med dette, men det er sandsynligst, at det slet ikke er forfattet af Wace, men først af senere Interpolatorer er blevet føjet til hans Digt. I den længere Redaktion, den, som i Reglen findes sammen med Wace's Conception, og som er bleven benyttet til Analysen her, indeholder det c. 500 Vers, i den kortere Form [1]) er Verseantallet gaaet ned til c. 300.

2) La Mort Notre-Dame af Herman de Valenciennes.

Da dette Digt benytter samme Kilde som det foregaaende, kan der ikke være megen Forskel paa deres Indhold. Der er blot at bemærke, at det ikke, saaledes som det andet, udelader de tre sidste Kapitler af sin Text; det fortæller altsaa, hvorledes Kristus, efter at den hellige Jomfru var begraven i Josafats Dal, steg ned fra Himlen, opvakte den døde og lod sine Engle føre hende til Paradiset. Digtet er skrevet i 10-stavelses Vers, fordelte i laisses, og findes i Haandskrifterne snart alene, snart i Forbindelse med Herman de Valenciennes' andre Digte, om hvilke der ovenfor allerede er talt.

---

sion, Histoire de Marie et de Jésus og Saint Fanuel en sammenhængende „histoire sainte".

[1]) Saaledes som det findes i Chabaneau's Udgave.